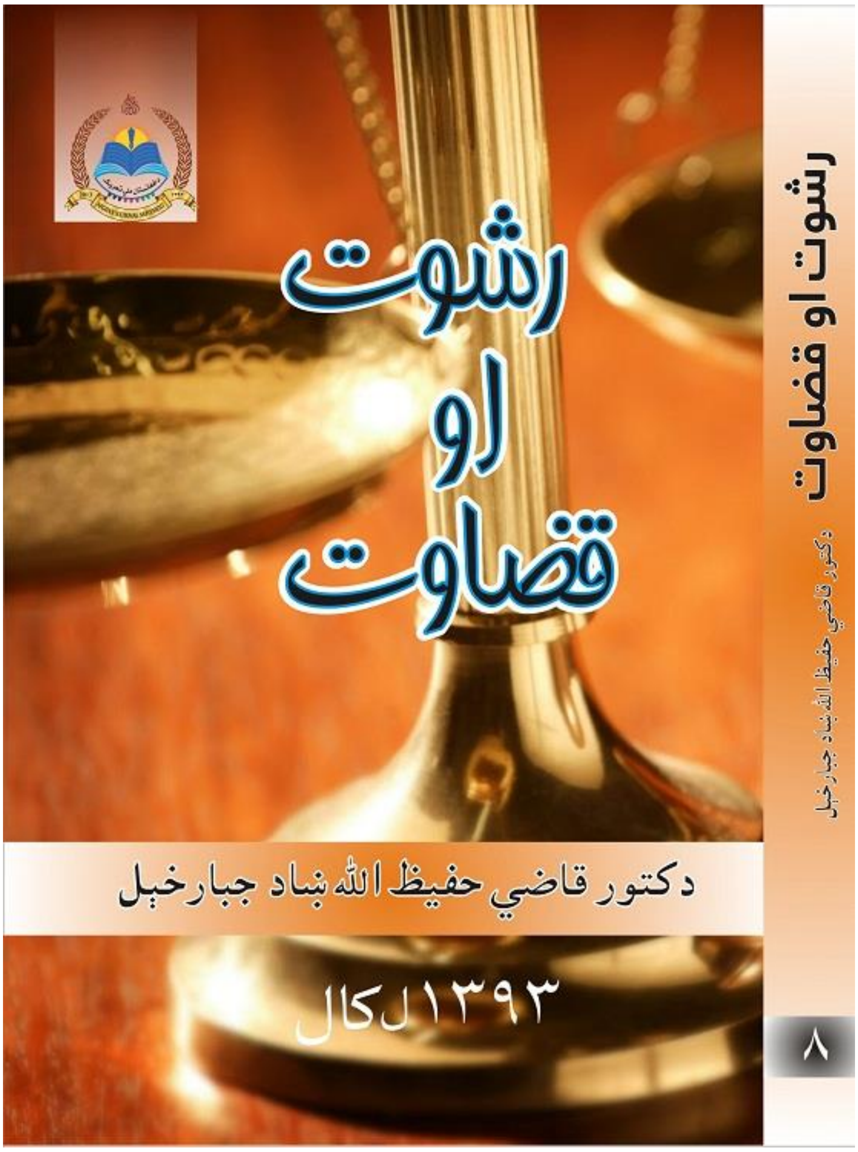

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

رشوت او قضاوت

الحاج پروفیسور دکتور قاضي حفیظ الله ښاد جبارخېل

www.melitahrik.com
0777 400 116

۱۳۹۳ ل

(c) ketabton.com: The Digital Library

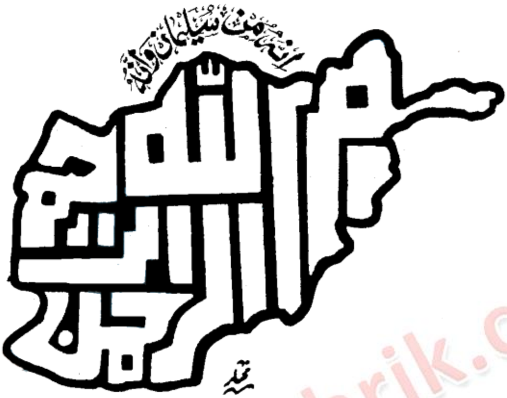

د کتاب پېژندنه :

د کتاب نوم: رشوت او قضاوت

لیکوال: الحاج پروفیسور دکتور قاضي حفیظ الله بناد جبارخېل

خپرندوی: د افغانستان ملي تحریک فرهنګي ټولنه

د خپرندوی شمېره: (۸)

کمپوز: ظفر اقبال

پښتی ډیزاین :فیاض حمید

د چاپ شمېر: ۱۰۰۰

د چاپ کال:۱۳۹۳ل کال

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالــۍ

دا لیکنې خپلې د ژوند سببي مور او زما د علم پال په اسلامي علومو پوه استاد پلار ته ډالۍ کوم، چې زه يې په ديني علم روزلی او هغه ته هڅولی يم، ده تـه لـوړې درجې غـواړم او دعـا کـوم، چې د الله تعالی رضا زمونږ د ټولو مسلمانانو نصيب شي.

الحاج پروفیسور ډاکټر قاضي حفیظ الله نباد جبارخیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

ګڼه	سرلیک	مخ
۱	سریزه	الف
۲	له بېرو ځان ساتنه	۱
۳	رشوت	۲۵
۴	د رشوت پراخه معنی	۲۶
۵	د رشوت لغوي معنی	۲۶
۶	د رشوت اصطلاحي معنی	۲۸
۷	قضاوت	۳۳
۸	د قضا شرعي حکم	۳۴
۹	قضا ته اړتیا کې حکمت	۳۶
۱۰	د قضا د مشروعیت غرض او هدف	۳۸
۱۱	د قاضي ټاکل او د قضا د منصب منل	۴۰
۱۲	د قضاوت شرطونه	۴۰
۱۳	فساد کې قضایي عوامل	۴۲
۱۴	رشوت ته د مخ کولو سببونه	۴۴
۱۵	د قضایي فساد منفي اثرات	۴۶
۱۶	د رشوت حکم	۴۸
۱۸	په قرآن کریم کې	۴۸
۱۹	په احادیثو کې	۵۳
۲۰	په اجماع کې	۵۶
۲۱	د رشوت ارکان	۵۷
۲۲	راشي	۵۷
۲۳	مرتشي	۶۰

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۴	د رشوت مال	۶۴
۲۵	د رشوت د مال مالکیت او ضمان	۶۶
۲۶	د محاباتي بیع په ترخ کې رشوت	۶۷
۲۷	د رشوت ډولونه مالي او غیر مالي	۷۱
۲۸	د اهل سنت او جماعت له نظره د غیر مال رشوت	۷۱
۲۹	هدیه (د هدیه، مقصد او ډولونه یې)	۷۳
۲۹	د رشوت او مصانعې توپیر	۷۵
۳۰	د قضاوت اجره	۷۷
۳۱	ارتزاق - د قاضي د ارتزاق تعریف	۷۸
۳۲	د رزق او اجرت توپیر	۷۸
۳۳	د قاضي د ارتزاق حکم	۷۹
۳۴	د قاضي ارتزاق د اهل سنت فقه کې	۸۱
۳۵	د رشوت کرغېړن اثرات	۸۲
۳۶	د رشوت د گناه بررسي	۸۵
۳۷	د رشوت مخنیوی	۸۶
۳۸	د رشوت سزا	۸۹

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریک یادښت

فرهنګي څانګه د افغانستان ملي تحریک له اساسي څانګو څخه یوه اساسي څانګه ده. د دې څانګې دنده داده چې هېوادوالو ته فرهنګي خدمات وړاندې او ګټور فرهنګي کارونه ترسره کړي. د تاریخي، ملي، کلتوري ورځو او تاریخي او ملي شخصیتونو نمانځل ددې څانګې نورې دندې دي.

د هېواد د لیکوالو د علمي، دیني، روزنیزو او معلوماتي اثارو چاپ هم ددې څانګې له اساسي دندو څخه ګڼل کېږي. له هغې ورځې راهیسې چې تحریک خپل عملي فعالیتونه پیل کړي دي، نو دې څانګې هم ورسره سم خپل فعالیتونه چټک کړي دي. تاریخي ورځې یې نمانځلي، تاریخي واټونو ته یې لوحې جوړې کړي. علمي سیمینارونه او ورکشاپونه یې جوړ کړي دي.

د تحریک دې څانګې د تحریک د عمومي هدفونو په رڼا کې وټبیله چې په یوځایي ډول (شل عنوانه) کتابونه چاپ کړي. په دې اثارو کې اکثره دیني او علمي اثار شامل دي چې درنو هېوادوالو ته یې وړاندې کوي.

دا اثر (رشوت او قضاوت) چې ستاسو په لاس کې دی، ښاغلي (**دکتور قاضي حفیظ الله ښاد جبارخېل**) لیکلی او د همدغو شلو عنوانو اثارو له جملې څخه دی. هیله ده درانه لوستونکي ترې ښه ګټه پورته کړي. تحریک خپلو هېوادوالو ته ډاډ ورکوي چې په راتلونکي کې به هم خپلو دې ډول هڅو ته دوام ورکړي.

د هېواد د فرهنګ د بډاینې په هیله

په درناوي

د افغانستان ملي تحریک

فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

الله تعالی د ګردو (ټولو) ستاینو ښېښتن دی. مونږ یې په زړه، ژبه، لیک او نورو ټولو وسایلو د زړه له کومې ستایو، عبادت یې کوو، په ذات، صفاتو او عباداتو کې ورسره د شریک له شریکولو په کلکه او ټینګه توګه ځانونه ژغورو او ده جل جلاله ته تري پناه غواړو. لکه له شیطان او نورو ممنوعه څېزو چې پناه غواړو، حمد او ثنا یې ادا کوو، مونږ ته یې ښه او بد راښودلي او له هغي جملې یې د رشوت اخستلو له ګناه منع کړي یو. همدارنګه د ده رالیږلی استازی حضرت محمد صلی الله علیه وسلم، په اصحابو یې او په مونږ ټول نر او ښځو مسلمانانو درود او سلام وایم. په خپلو مبارکو فرمودو کې د روښانه لارښوونو په ترڅ کې د رشوت په برخه کې لازم ارشادات او کافي توضیحات مونږ ته بیان کړي، چې له هغو ځینې نامې فقهاوو رحمهم الله د خپلو اجتهادو او استنباطو په توګه د رشوت احکام هم د نورو احکامو په څنګ کې خپلو مصنفاتو او تالیفاتو کې راپریښي دي او له هغو د استفادې کولو په توګه قانون پوهانو د هر وخت له غوښتنو سره سم یې د رشوت مسئلو ته قوانینو کې ځای ورکړی دی، چې د هغو په استناد د رشوت په مجرمینو وروسته له څېړنو د مسلمانانو په اړونده محاکمو کې احکام صادریږي. څرنګه، چې دې برخه کې کوم ځانګړی کتاب د پښتو په ژبه ماته نه دی معلوم ځکه مې په دې کتاب د لیکلو پیل وکړ. له الله تعالی جل جلاله ځیني غواړم، چې د ده په قوت راکولو او توفیق رابښلو په توګه د رشوت په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړوند هر اړخيز معلومات په کې راولم، چې ښاغلي لوستونکي يې د دې کتاب په مطالعه د رشوت د مسئلو په برخه کې قناعت حاصل شي او د نورو کتابونو کتلو او لټولو ته يې اړتيا پيدا نه شي. په دې کتاب کې د رشوت په برخه کې، چې معلومات مو له مختلفو او معتبرو کتابونو او مجلو راټول کړي، د لړ ليک په مخ کې ښودل شوي دي. نو د دې کتاب گران لوستونکي د ذکر شوي مخ په لوستلو خپل مطلب پيدا کولای شي. دا دي د دې کتاب مطالب، چې ستاسو درنو مينه والو ته په ډېر درناوي وړاندې کيږي او ستاسې په کتلو او پاڼو اړولو يې د رشوت په برخه کې هر مطلب په مخه درته راځي؛ نو دعا راته وکړئ، چې زما دغه د خدای تعالی د رضا لپاره خالص ليکل ومنې. له رشوت اخستلو مو وساتې او زما مور او پلار، نيکونه، اولادونه، استاذان او حق لروونکي ټول نر او ښځې مسلمانان او مسلمانانې وبښې.

لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظيم.

ډاکټر ښاد

www.milltahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

له رشوت څخه نفرت

پروفیسور ډاکټر قاضي حفیظ الله ښاد جبارخېل د اروا ښاد عبدالحیکم خان (جدي، ۱۳۵۲ ل.هـ کال مړ) زوی، د غلام محي الدین خان لمسی، د محمد عظیم خان کړوسی، هغه زوی د رحمت خان زوی د احمد خان په ختټه جبارخېل د ننگرهار ولایت د غلجایي حصارک ولسوالۍ د ناور کلي عظیم خېلو کې د علم او پوهې کورنۍ کې اغلباً په دوشنبه د کمکي اختر په میاشت کال ۱۳۱۰ ل.هـ کې د پسرلي اولو شپو دنیا ته سترگې غړولې. مور یې باضغه (ببو) د ملک محمد زمان خان لور د کوز سیاب اوسېدونکې په ختټه جبارخېله وه. بل زوی یې نه درلود، یوه لور یې (بي بي گله) شوې وه، چې وړوکتوب کې په حق رسیدلې وه. پلار مې مولانا عبدالحکیم خان دیني عالم د چکنور ملا صاحب مرید، خطیب او مدرس و طالبان پرې اوسیدل، بې زما له مور یې دري ماینې نورې هم وې. یوه لیلی د آدم خان لور په ختټه جبارخېله د ناور خواجه بار بابا زیارت تر شا د لوگر لام اوسېدونکې وه او زما له کشر تره غلام صدیق کونډه شوې وه. له هغې یې اولاد نه دی پاتې. هغه او زما مور یې دواړه کونډې په نکاح کړې وې او دوه نورې یې پېغلې کړې وې، چې یوه گلانۍ د ملا رمضان لور په ختټه خروټې او د ناور د ملایانو د کلي اوسېدونکې وه. له هغې یې هم اولاد ونه شو. څلورمه یې بې نظیره د افضل

(c) ketabton.com: The Digital Library

لور په خته جبارخېله د ناور د کلي اوسېدونکې ده. درې زامن (عبدالعليم، عبدالرحيم، عبدالنعيم او درې لورګانې ګل نظيره ګل منيره، شيرين بي بي) ترې پاتې دي ټولو ودونه کړي او خپلې کورنۍ يې جوړې کړي دي.

ما د خپلې ذکر شوې مور په غېږ کې د وړوکتوب نازولې شپې ورځې تېرې کړې او د نوموړې پلار روزنه مې اخيستې. کلمه، لمونځ، امنت بالله ګانې مې له دوی حفظ (ياد) کړې. پښتو خبرې مې ترې زده کړې، د ناستې، ملاستې، خبرو او نورآداب يې راښودلي دي. اودس، د قرآن مجيد ناظره، د ياسين او سوره الملک او نورو سورتونو حفظ مې له ده کړی. همدارنګه د فقه او فارسي ادبياتو کتابونه، خلاصه، قدوري، کنز، منية المصلی، پنج کنج، تحفة النصايح، ګلستان شرح الياس مې ترې ويلي. خط او حساب يې راښودلی، د غلجايي حصارک لومړنی ښوونځی، (دارالعلوم شرعيه) مدرسه اود (د شرعياتو پوهنځی) يې پغمان کې په ليليه ډول راباندې ويلی دی.

نو ما د مشر تره خانجان له وفات وروسته يې دغه کونډه بس بي بي د سليمان شاه لور د ناور اوسېدونکې په خته جبارخېله سره مې هغه مهال د نکاح قسمت وشو، چې زه د غلجايي حصارک د لومړني ښوونځي په شپږم ټولګي کې وم. له هغې مې اوس دوه زامن پوهنمل عزيز الله حصاري او قاضي حسيب الله او دوه لورګانې بي بي لمره او بي بي دلبره پاتې دي. هغه چې د جمعې په ورځ، چې د عاشورا ورځې سره موافقه وه په ۱۳۲۳ هـ . ش کال په حق ورسېده. بيا مې له بي بي زيتون (ضياء ګل) د سيد محمد طاهر (بينا) لور سره د واده نصيب شو، چې په خته سادات او د ننګرهار د چپرهار ولسوالۍ

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بانډې د کلي او سېدونکې وه. د هغې هم دوه زامن حسين الله د آريانا پوهنتون د طب پوهنځي محصل او احسن الله (تحسين) د دولسم ټولګي زده کړې او يوه لور د ځوارلسم ټولګي د ابن سينا دارالمعلمين فارغ التحصيله پاتې دي. دا ښځه هم په جمعه د سختې ناروغۍ له کبله په حق ورسېده او خپلې پلارنۍ هديره کې خاورو ته وسپارل شوه.
له کابل د شرعياتو پوهنځي له فراغت نه پس زه استاذانو د استاذ په توګه خوښ کړی وم، خو د عدليې وزارت ته، چې کوم لست کې زما نوم معرفي شوی و هغه وزارت د خپل ضرورت له امله بېرته پوهنتون ته پرې نه ښودم او د ننګرهار د خوږيانو ولسوالۍ ته يې د لومړي مغلني په توګه وټاکلم د دې وزارت او داخله چارو د وزارت امور يو وزير سيد عبدالله پرمخ بېول.
څرنګه، چې زه يوه علمي او تصوفي کورنۍ کې روزل شوی سړی وم له درواغو، خيانت، حرامو او ناوړه خويو مې نفرت درلود او پلار مې هم راته فرمايلي وو، چې قضا عبادت دی په اوداسه چوکۍ باندې کښېنه ورنه پاڅېږه. ږيره ولره، پګړۍ په سر کوه، لمونځ په جمعه ورکوه، د جمعې او اخترو د لمونځو امامت کوه، رشوت او حرام مه خوره، عدالت له لاسه مه ورکوه، د اقتصاد د پياوړتيا لپاره دې يوه غوا، د لاندې پسه (مږ) او د خوراک غله زه له کوره درلېږم، خو ته د چا کوم څيز ته زړه ښه نه کړې. يو متقي پاک نفسي قاضي او سه، ما هم په همدې عزم له رشوت سخته کرکه کوله، له رشوت سره مې په منبر، اخبارو، کانفرانسو، غونډو او هر ځای کې جدي مجادله او مقابله کوله. مطالعه،ليکوالي، ترجمې او تاليفات مې کول،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشعار مې په پښتو، دري او عربي ویل، ورځپاڼو او مجلو کې به خپرېدل. کوم وخت، چې له خوړیاڼو د هلمند ولایت د نوزاد د ابتدائیه محکمې ته د قاضي په توګه او له هغه ځای د عدلیې وزارت ته د مفتش په توګه بیا د فاریاب ولایت د شیرین تګاب د محکمې د قاضي په توګه، هغې پسې د لوګر د ازرې د ولسوالۍ د قاضي په حیث، هغې پسې د فراه ولایت د مرافعې د قاضي په توګه وټاکل شولم. هلته مې د عربي اشعار خپرېدل د سبستان ورځ پاڼه کې د کابل د شرعیاتو پوهنځي مصري استاذانو ته د هغه پوهنځي رئیس پوهاند عبدالسلام عظیمي چې اوس د افغانستان د اسلامي جمهوریت د سترې محکمې رئیس او قاضي القضات دی ښودلي وو هغوی غوښتنه کړې وه، چې ما د استاذ په توګه وغواړي، عظیمي صاحب وغوښتم خو د هغه وخت سترې محکمې موافقه ونه کړه. بیا د فراه د قلعه کاه د محکمې د قاضي په توګه، هغې پسې د کابل د سروبي د قاضي په توګه هغې پسې د میدان وردګو د ولایت د ښاري قاضي په توګه، بیا د ارګون د محکمې د نائب رئیس په حیث، هغې پسې د تمیز د محکمې د قاضي په توګه بیا د قندهار د محکمې د قاضي په توګه، بیا د زابل د محکمې نائب په حیث وټاکل شوم. له دې ځای مې د تعلیم او تربیې وزارت ته د دیني مدارسو عالي ریاست ته موافقه واخیسته د عربي دارالعلوم بیا د امام ابو حنیفه رحمة الله علیه مدرسه کې د استاذ په توګه وټاکل شوم. بیا د دیني مدارسو عالي ریاست کې د مسلکي غړي، هغه پسې د تالیف او ترجمې ریاست کې د دیني تعلیماتو په دیپارتمنت کې مقرر شوم.

www.meltahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونې او روزنې له وزارت مې د لوړزده کړو وزارت ته د اسلامي علومو پوهنتون د اسلامي علومو د څېړنو مرکز د تفسير او احاديثو ديپارتمنت ته موافقه واخيسته. هغه مرکز بيا د حج او اوقافو وزارت پورې وتړل شو. له هغه ځايه د خيبر پښتونخوا پېښور ته مهاجر شوم هلته له اسلامي پوهنتون، سيد جمال الدين پوهنتون، ابدالي پوهنتون او بالاخره افغان پوهنتون د استاذ او شرعياتو پوهنځيو رئيس او د ثقافت د ديپارتمنتو د امر په توګه لګيا وم، څو چې افغان پوهنتون د افغانستان خوست ولايت ته انتقال شو. زه هم ورسره لاړم او هلته د شرعياتو، حقوقو، اداره او تجارت پوهنځيو د رئيس په توګه وټاکل شوم. له درې کالو وروسته له خوست پوهنتون څخه په اسلامياتو کې د دوکتورا Ph.D تحصيل لپاره د پېښور يونيورسټۍ (پوهنتون) ته معرفي شوم. هلته لاړم څرنګه، چې د مخه مې هلته د هجرت په وخت کې ماستري او ايم فيل تعليمات سرته رسولي و نو په اسلامياتو کې مې Ph.D تحصيلات هم سرته ورسول. د فراغت مکتوب مې چې واخيست دی وخت کې د ستړې محکمې د مفتش په توګه وټاکل شوم. څو، چې په ۱۳۸۸ کال ۸ د ميزان په مياشت کې تقاعد ته سوق شوم.

زده کړې: له هجرت مخکې مې ابتدايي ښوونځی غلجايي حصارک کې سرته ورساوو. همصنفيان مې پاينده محمد، شېر محمد، سيد حبيب، عبدالغفور، محمد حسن، سرمير، ظريف خان، عبدالرؤف، فضل رحمن او داسې نور سر معلم مو ښايسته ګل خان بيا غلام اکبر خان او معلمان مو حافظ محمد الف خان، مومن خان، ايوب خان، محمد بشير خان، سيد

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد خان او داسې نورو ، د درس ځای مو د میا صاحب جومات، د حمزه خان جومات، د شاه محمد قلعه او د تاڼې جومات وو.

خاطرې : په فارسي او پښتو مې اشعار جوړول، د ډاکټر شکایتونه د جمعه خان شکایت، اوربل کیسه، د شپې قیصې، د بالاپوش رانیول، د قلم رانیول، درگي هندو ، د موټر راتگ حصارک ته او زمونږ منډې، لاسي ساعت مې جوړ کړی و ، چوکۍ مې جوړه کړې وه، یو د ریاضي سوال په ټول صنف کې یوازې ما حل کړی و.

هغه داسې و : (۱۵) مسلمانان او (۱۵) هندوان ټول (۳۰) تنه په یوه کشتۍ کې له یوه بحر پورې وځي خو کشتۍ کې (۱۵) تنه ځاییږي ځکه چې کشتۍ (۱۵) تنه وړې شي، که نه کشتۍ غرقیږي. دوی په دې سلا شول، چې دوی (۳۰) تنه ټول قطار ودریږي وشمارل شي هر څوک، چې نهم وي هغه له قطار ووېستل شي نو دوی دې داسې قطار شي، چې هر نهم سړی یې هندو وي څو (۱۵) هندوان طرح شي او (۱۵) مسلمانان کشتۍ کې له بحر پورې وېستل شي. بیا (۱۵) هندوان پورې وېستل شي. یوه ورځ وخت یې راکړ ما په کور کې د کاغذ په مخ ۳۰ ټکي کېښودل.

(م م م م ه ه ه ه ه م م ه م م م ه م ه ه م م ه ه ه م ه ه م م ه)

په هر نهم ټکي مې (ه) ولیکله، چې (۱۵) هې گانې پوره شوې په نورو ټکو مې (م) ولیکه. دا ځواب استاد ټیک وباله او هغه په یوه بیت کې د هغه حل یاد کړی و.

او د ماشوموالي نورې خاطرې مې ډېرې دې، چې نومونه یې : ژرنده،

www.melitahrik.com 0771400116

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرشره، پګړۍ، د شوتلې جنګ، د پښنې سوځېدل، خوځېدل، دانې، دړې لاندې کېدل، د ويالې يخ کې ننوتل، له ونې لوېدل، ناوې ته ورجګېدل، زرکه، د ټوپک ماشه، د برات شپې لمانځل، د منوکۍ شپه، د ونډۍ غوښه، د کوټې اوبه، ورغۍ، دودځه – جارګي، چرګۍ، د پوختکې بچې، د شارو بچې، زبرکه، د تور بللې بچی، ټېغکه، اوږده لکۍ واله مرغۍ، په تبرزين غوڅېدل، په سبق وهل، لوبې کول، د پلار نصيحتونه، د مور نصيحتونه، د تره نصيحتونه، په مدرسه کې: مقالې، شعرونه، ترجمې، امران، استادان، همصنفيان، د نمبر او برياليتوب پوښتنه، ناروغۍ، سپورت، کوپراتيف، غسل په يخه وياله کې، زما د رياضۍ پارچې نه د استاد استفاده، له کور نه مدرسې ته د کولالې، جګدلې او سروبي له لارې په موټرو کې، پياده له محمد شاه خان اوښۍ، نور محمد تروزبي سره او له مدرسې کور ته تلل تر سروبې موټر کې او نور به پياده تګ، د ميا صاحب جماعت ته په مردانډنډ، کوچيانو سره، اوښ، کېږدۍ.

د شرعياتو پوهنځي کې: مديران، معاونان، همصنفيان، استادان، مبصران، د ليليې سر معلمان، معلمان، ملازمان، تحويلداران، کتابداران، خياط، ډاکټر، سلمانيان، اشپزان، چايداران، دوبيان، نان وايان، قصابان، ليليه، کتابخانه، درسخانه، باغونه، مسجد.

ماستري: پېښور کې مې د اسلامياتو په رشته کې د پراويټ ماسترۍ د کابل د شرعياتو په ډيپلوم سرته ورسوله او د هغې په برى ليک مې د اسلامياتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایم پېل وکړ او د هغې رساله مې د نصاب الاحتساب په مخطوط تحقیق وکړ او د ایم فېل ډگري مې ترلاسه کړه.

ایم فېل: د ایم فېل کانکور کې نږدې سل نفري پنځه قطارونه وو، چې دوه د هلکانو، دوه د نجونو او یو قطار د استاذانو وو. ټول پنځه سوه تنه اټکل کېدل له دې ټولو زما په شمول شپږ تنه ایم فېل ته ومنل شول، چې درې پاکستاني او درې تنه افغاني وو. له دې ټولو یو زه او بل افغاني سید عبدالعزیز د شینوارو اوسېدونکی له بریالیتوب وروسته د رسالې په لیکلو او د پاکستان د حکومت له خوا په منلو موفق شولو. دې برخه کې د ډاکټر عبدالقادر سلیمان همکاري د یادونې او ستاینې وړ ده. (حیاه الله تعالی) دې تحصیل ته د افغانستان حکومت رسمي اجازه راکړه، خو مصارف یې زما په ذمه کړل.

د Ph.D تحصیل: کله چې د Ph.D دورې ته له څو کالو وروسته د محصلینو نیولو اعلان وشو په کانکور کې مو اشتراک وکړ. په هغه کې له بریالیتوب وروسته داخله راکړل شوه. دوه کاله پس، چې فارغ شوم ما ته د ملا علي قاري هروي د تفسیر انوار القرآن و اسرار الفرقان وروستۍ برخه له سبا تر آخر د الناس سورت پورې بحث او تحقیق راته منظور شول. ما هم پېل ورباندې وکړ. مشرف مې ډاکټر محمد عمر د اسلامیاتو د ځانگې ډاکتر راته ټاکل شوی دی چې کار یې ماشاء الله پرمخ تللی دی. الحمدلله رساله په دوه ټوکوکې د ۱۲۰۰ مخونو نه زیاته وه د هغې یو نقل انگلیستان او یو هندوستان او یو اسلام آباد ته واستول شول د هغو ځایو استاذانو تائید کړل

(c) ketabton.com: The Digital Library

او زه يې دوکتورا د عالمي شهادت نامې مستحق وګڼلم. د هغې مناقشه د پېښور پوهنتون په داسې شان وشوه چې د مخه يې سارى نه درلود او تفصيل جلا کتاب کې راغلى. زما د سن او عمر زياتوالي کې د دکتورا فراغت جهاني ريکارډ قايم کړ او پخوانى د هند ريکارډ پرې مات شو په نړۍ واله سطحه پېښور او افغانستان راډيو، تلويزونو، انټرنيټ، مجلو او اخبارو کې يې زياتې يادونې وشوې. تر دې اويا زره کالداري فيس راته معاف شو او افغان قونسل راته د افغانستان د بهرنيو چارو وزارت له لارې د اکاډمسين علمي رتبه او يو کور راته پيشنهاد کړ.

تاليفات : په دې وختو کې هغه دي چې د دې کتاب په آخر کې معرفي شوي او شمېر يې دوه سوه او اتياوو پورې ياد شوى دى.

رتبې دولتي رتبه مې له ۹ پېل فوق رتبې پورې ۱۳۷۰ کال کې رسېدلې وه. ما فوق او د خارج رتبې تفاوت افغان پوهنتون کې راکړ شوى دى.

او علمي رتبه د اسلامي علومو د څېړنو مرکز کې د سر محقق په توګه راته منل شوې او د خوست پوهنتون کې د پوهاند علمي رتبه راته د ديپارټمنت پوهنځي او پوهنتون شوراګانو کې تصويب او د لوړو زده کړو وزارت ته خبر ورکړ شوى دى.

خو زما د تاليفاتو معيار د اکاډمسين علمي رتبې سره سمون لري.

زما د اشعارو اثر : هر شعر ځانګړى اثر لري او هره مقاله بېل بيان او خوند لري. له دې امله عربو ويلي دي : ځينې اشعار د جادو غوندې دي او ځينې بيانونه اثر کوونکي دي، خو زما له اشعارو، چې يو مې نوزاد کې ليکلى و

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطلع یې دا ده:

کال تېر شولو رانغلې نن اختر دی که راځې
سینګار مې د ښکلا تول برابر دی که راځې

زما یو ماما، چې ځاځی نومېده په هغه یې داسې اثر وکړ، چې په اورېدو یې فوراً حرکت وکړ او کور ته لاړ.

بل شعر مې ستړې محکمې ته لیکلی و، چې عنوان یې و (ای تلې) او مطلع یې وه:

ستا عدل ته حیران یم په تللو کې ای تلې
درانه دې کړه راښکته سپک دې بوتله پورته ولې؟

د هغه وخت په ستره محکمه یې سخت اثر کړی و، هغوی زما رتبه بې موجبه معطل کړې وه او د دې شعر له کبله یې نور هم سختې راسره کوله. څو، چې د ملت بابا اعلیحضرت محمد ظاهر شاه هغه وخت بر حال و هغه مې په دې حادثه خبر کړی پس له هغه یې ترفیع راکړه.

رشوت: څرنګه، چې دا رساله د رشوت په برخه کې لیکل شوې او ما هم دولتي ځانګو کې دندې اجرا کړې د لوستونکو ذهن کې به تېرېږي، چې ته به څرنګه یې؟

ځواب کې ځان له رشوت ساتلو په هاند او هڅه ښه او پاک نه بولم، بلکې د څښتن تعالی په فضل رحم او ساتلو حال بیانوم. او هغه داسې، چې: وړوکتوب کې پر ما حیا دومره ډېره غالبه وه، چې زه ودو ته نه شوم تللی. ما

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویل که واده ته لاړ شم خلک به وایي: هغه دی د ملا صاحب زوی واده ته راغلی دی، د دې خبرې په اورېدو به زه ودو ته نه تلم. همدارنګه له نامناسب درېدلو او نامناسبې خبرې له بیانولو به مې ځان ساته. ما ویل، چې لیدونکي او اوریدونکي به وایي : دا د ملا صاحب زوی دی سپینه پګړۍ یې په سر ده او کله مې، چې ډېره راغله د مدرسې طالب شوم بیا نو پر ما د ځان کنټرولولو عوامل نور هم زیات شول. د واده سیل مو نه کاوو، چې د ډول او داریا وهل او د سندرې ویل او د ښځو د آوازو اورېدل او د هغوی لیدل د پردي پټي یا له باغ بې اجازې استفاده د پردي مال اخیستل، دروغ، غیبت، کینه، مرورتیا، چغلي او له داسې نورو حرامو څیزونو مو په جدي توګه ځان ساته. په همدا ډول روزنه، چې لوړو زده کړو څخه فارغ شوم د عمل په ډګر کې مې دا عزم قصد کړی و، چې:

مونږ د شرعیاتو پوهنځي فارغان لومړی خاص د خاوند تعالی د فرضو ادا کولو (چې علم یې پر مونږ فرض کړی دی لپاره دیني ا و اسلامي علم کوو ورپسې د خپل ګران ولس چې د دوی په مالي مرستو روزل شوي یو خالصانه، صادقانه، عادلانه، په امانت دارۍ، ښه او خواږه سلوک له هر ډول بدې استفادې او له رشوت پاکې فضا کې به چوپړ او خدمت کوو. داسې خدمت لکه، چې پلار، مور، وروڼو او خویندو ته یې د قانون او شریعت په رڼا کې کوو څو پوه شي، چې دوی دا ډول زړه سوانده، عادل او مؤدب بچي هم لري، چې اوښکې یې پاکې او نارو ته یې په جار او قربان ځواب ووایي. نو په ۱۳۳۷ هـ. ل کال چې کابل د شرعیاتو له پوهنځي فارغ شوم د ننګرهار د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوږیانو محکمه کې د لومړي مفتي په توګه وټاکل شوم. ما له رشوته څخه په ټینګه ځان ساته.

خو ځار مو کاوو، چې د پیسو اخیستلو کار به څرنګه اجرا کېږي. هغه څه مې، چې ولیدل د ویلو نه دي خو د دفتر د محکمې، غړو کشرانو ته مې وویل: زه رشوت او د خلکو ازارولو او د هغو د کارونو ځنډولو سره مخالف یم. په خپله شپه او ورځ کار کوم او کوم کار، چې راوسپارل شي سرته یې رسوم او چې وګورم د چا کار ځنډیږي. هغه زه سرته رسوم. ما نظر لاندې ساتئ که ناجائز کار مې کاوو ما منع کړئ او تاسې، چې زما لاس لاندې نه یاستئ مسؤلیت مو خپل دی. باید ښه کارونه وکړئ او که کوم وخت په کفالت زما لاس لاندې وئ بیا مو رشوت قلماني او د خلکو سرګردانولو ته نه پرېږدم. زما شعار (تقوا او د عمل سرعت) دی همداسې مې وکړل. کوم کور کې چې زه اوسېدم هغه کلی بایزید خېل نومېده. علما او ډېر، علما برحال او هم متقاعد قضات او مفتیان په کې وو ټولو پنځه وخته لمونځ ما پسې په جمع ادا کاوو او د جمعې او اخترو لمونځونه به هم د خوږیانو د کږې د بازار پخوانی جومات کې ما ورکول. په دې دوره کې مو د وثایقو، فیصلو لیکل او تحقیقاتو د دوسیو څېړل، نظریه ورکول زده کړل، چې د خاص او عامو په خولو کې ستاینه کېدله.

د رشوت په برخه کې: د چا په ترافیکي پېښې کې یو خان د واسطې په توګه حجرې ته راغی سپارښت یې وکړ او لاړ. زه چې له حجرې راوتلم ګورم زما په بوټو کې یې لوټونه اېښې دي. ما راوغوښت او په عزت مې هغه روپۍ ور رد

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې او ورته ومې ویل: داسې عدالت به درسره وشي لکه بل قاضي ته دې، چې روپۍ ورکړې وي. له فیصلې وروسته یې چې عادلانه کړنې ولیدلې خوشحاله و. دا قصه او ستاینه به یې کوله.

بله قصه : په یوه ښځه د دوه تنو دعوه له کالو کالو محکمه کې پاتې وه خو ما چې د قاضي په غیاب کفالةً دایر کړه د دواړو خواو قومونه مې له مدعیانو سره وغوښتل. ورته مې وویل یوه ښځه ده یوه سړي ته به د اثبات په صورت کې حکم کیږي. که تاسې پر ما د رشوت باطرفداری ګمان لرئ. زه یې هم نه فیصله کوم او که پر ما باور لرئ، چې نه طرفداري کوم او نه رشوت اخلم. او بل دا ، چې مدعي بها ځمکه یا روپۍ نه ده، چې نیم د یوه او نیم د بل شي او صلح په کې وشي. دواړو خواوو وویل: ستا صداقت پاک نفسي او بې طرفي د لمر غوندې ده فیصله وکړه. هر چا ته دې چې حکم وکړ هغه بل لوری تهمت نه دربا ندې وایو او په مرافعه طلبۍ ته مه خفه کیږه. ما ورته وویل هغه ستاسې قانوني حق دی نو د فیصلې په دوران کې یو لوري په شاهدانو دعوی ثابته کړه. حکم ورته واورول شو ملامت لوری بې له کوم شکایت یا تهمت لګولو مرافعه طلبي وکړه. په خوشحالۍ او په خدای په امانۍ له محکمې ووتل: هماغه فیصله له مرافعې او تمیز هم تائید شوه. ټول ولس ته ثرګنده شوه، چې حق حقدار ته ورسید.

د خوږیانو له خاطرو : د محکمې ملازم ته ځو خبرې، د محرر قلمانه، د حسن کوچي توقیف او فیصله، د هاشم خېلو سرداران، مېمله کې د پېغلې حلالول د هغې د مېړه له خوا ، د سورلنډي چرګ، لیسه کې کانفرانس، د ملت د بابا

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرکلی په سرما او د مېلمې بڼ کې چې برحال باچا و ، د نوزاد محکمې ته تبدیلۍ کې د خوړیانو جامع جومات کې د ټولو لمونځ کوونکو دعا.

نوزاد ته زما له همصنفي محترم قاضي عبدالواحد خان افغاني سره سفر، د هغه له پلار صاحب خان اکا سره لیدل کتل، د محکمې دندې د اشغال مراسم، اختر، د خاوې سفر، د واشېر سفر، د ښوونځي تاسیس، د محمد هاشم خان نورزي ورور د ملت د بابا یاور میلمستیا ، د ملک ولي جان د قتل فیصله ...

په نوزاد کې، چې ولسونه یوه شول ویل یې: داسې قاضي راغلی، چې رشوت نه اخلي؛ نو د محمد هاشم خان ورور، چې د د خدای بښلي اعلیحضرت محمد ظاهر شاه یاور وو، ولسوال ته یې وویل : له قاضي سره زما مېلمستیا ته راشه! ولسوال ورته ویلي وو ، چې هغه خو د چا مېلمستیا ته نه ځي، د هاشم خان ورور یاور ورته ویلي و ، چې ما خپل ناظر ته یو لیک ورکړی و چې د چا سپارښت مې غوښتی و. هغه زما خط شیرلی و ناظر ته یې ویلي و زه خپل عدالت چلوم سپارښتنې ته اړتیا نشته. ته دغه قاضي په یوه چل درسره راوله! لنډه دا ، چې ولسوال د ښکار په نامه هغه کره بوتلم. گورم، چې هلته د عبدالرحیم خان د نوزاد د اوسېدونکی ، د روغتیا وزیر، د شورا وکیل او نور مخور ناست دي. د غرمې ډوډۍ کې یې د (خاگینه) په نوم غذا راکړه. بیا یې ما ته وویل: قاضي صاحب! زما په کابل کې له پاچا سره دنده ده کومه اړتیا مې درپورې نشته. د دې لپاره، چې رشوت نه اخلې ما خپل ناظر ته اجازه کړې ده، چې په کال کې یو خروار غنم درکړي. د روغتیا ذکر شوی وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویل: یو خروار غنم به زما ناظر ورکوي. فکر کوم، چې یوه وکیل هم دا ژمنه وکړه خو ما د دوی دا مرستې نه واخیستلې او نه مې ومنلې خو هلته مې کله داسې خوراکي څېز ونه لیدل، چې د کور په دروازه کې اېښودل شوی و هر څو مو چې د هغه د خاوند پوښتنه وکړه چا به نه ویل چې دا زما دی، مقصد ټول خلک پوه وو، چې قاضي پیسې نه اخلي او رشوت نه مني.
نوزاد کې له خاطرو یوه هم د ولسوال محمد یوسف له خوا د ملک امین الله د خاوې اوسېدونکي په تفنګچه ویشتل و، چې زما حجره کې یې خطایۍ کې تفنګچه وار کړه او ملک امین الله په ورانه ولګیده. ټپي شو روغتون ته یووړل شو او روغ شو. د جماتونو جوړول د جمعې د لمونځو اجازه ورکول او داسې نور بازار کې د ساز او سرود او قیمار مخنیوی ...
د تفتیش په دوره کې، چې سید شمس الدین مجروح د عدلیې وزیر او موسی شفیق یې معین و له رشوت سره یې زما نفرت احساس کړی وو نو دومره اعتماد یې پر ما درلود، چې د مهمو کړنو تفتیش ته یې زه ټاکلم او کله یې په ځانګړې توګه ځینې موضوعات راسپارل لکه د عبدالمحمد د پروان د حقوقو له امر تحقیقات همدارنګه ده پسې د عدلیې بل وزیر د فتوی د ځانګې تحقیقات، چې موسی شفیق یې مشري په غاړه درلوده او داسې نور.
له خاطرو څخه یې: زما د ترفیع مېلمستیا د مصر برس ته بلنه او زما ناروغي، چې مار چیچلی وم د ده خدای داد شریک کور، چې حاجي محمود جان سره مو په ۳۰ زره افغانۍ اخیستی و او (۱۲۰۰۰) افغانۍ په کې زما وې. څرنګه، چې بې نمرې و هغه مې نوموړي حاجي صاحب ته پرېښود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شرین تگاب ولسوالۍ کې مو له رشوت، قیمار مخنیوی اونۍ کې دوه ورځې د دولت آباد د محکمې کار کول او پس له تبدیلۍ د دواړو ولسوالیو د خلکو غوښتل او د هوټل مخې ته دغې لویې غونډې ته وینا کول او له هغو بخښنه غوښتل او الله پاماني کول او د ځینو ژړل له مهمو خاطرو ځینې دي او د اوزبکو او پښتنو ترمنځ د علانې محاکمو دائرول.

د ازرې ولسوالۍ کې د قوماندان په ځای د ولسوال تبدیلي او له هغه سره مناقشه بیانول ډېر وخت او لیکنې غواړي. له ولسوال سره د بندیانو او مرنډو ښځو خاطرې، چې موضوعګانې یې له ولسوال سره وې ځانګړي تشریحات لري، د غرو پیاده سفر، له کوچیانو سره کتنې، د ناصرو له ملک سره شپه تېروله، بله شپه د هغه له ترېور کره تېرول او د دوی ترمنځ له ځینو رازو خبرېدل او د هغوی ترمنځ صلح کول هم یوه خاطره ده. په لارې د فراریانو په توګه زمونږ بدرګه کېدل. د عبدالمنان خبروال او د عبدالحکیم بنګله دیش د ادبي ویناوو یادول، د وکالت د دورې انتخابات، د کابل جاده کې د لاورۍ دروازې سره خطرناکو اشخاصو سره مخ کېدل.

فراه کې : په مقالو، اشعارو، پر منبر، کنفرانسونو او اخبارو کې رشوت سره مجادله روانه وه. د سیستان په خپرونه کې د رشوت له اشعارو یوه مطلع دا ده :

اخلمه رشوت قلماني نــه مــې رغبېږي نـــه
وورکی په کې لوی شوم دا عادت زما هېرېږي نه
ګـوره جبار خېل تـه چې اوس ما سره غږیږي نـــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخلمه رشوت قلمانـــي نـــه مـــې رغېږي نـــه

او د مقالو عنوانونه : ماهر رشوت خور، خدای دې ورک کړه رشوت خوره، زوړ شوې او له رشوت لاس نه اخلې او داسې نور.

ټولو کې مهمه یې دا وه، چې د فراه د قضا او اجرائیه مشرانو وپتیله څو په دسیسه ما له فراه تبدیل یا په هر ډول چې وي چپ کړي. هغه داسې، چې په سیستان کې زما د اسانه پښتو کتاب مسلسل چاپېده اشعار او مقالې په کې خپرېدلې خو د رشوت خبرې په هره پاڼه کې وې. په دې لړ کې یو مضمون و، عنوان یې (ماهر رشوت خور) و د محکمې رییس هغه مستوفي ته وښود، چې هغه د والي دنده په کفالت اجرا کوله. دی یې پوه کړ، چې دا مضمون جبارخېل لیکلی دی. زوړ شوی، امسا دې لاس کې ده، عینکې دې په سترګو ایښي، د بس موټر کې سپرېږې بیا هم له رشوت لاس نه اخلې.

مار چې سوړې لره ورشي هلته سم شي
تـه د ګور غـاړې تـه لاړې نـه شوې سم

دا ښې ټولې مستوفي صاحب په تا کې دي نو جبار خېل تـه ښودلی یې. زمونږ بې اجازې داسې کار کوي له مونږ خفه نه شې. مستوفي صاحب وویـل: ما خو جبارخېل ته هیڅ نه دي ویلي ده ولې داسې کار کړی؟ د محکمې رئیس ورته ویلي دي : راځه، چې یوه چاره یې وکړو ځان ترې خلاص کړو او هغه دا، چې : دا اخبار مکتوبي مارشال شاه ولي خان د اعلیحضرت تره تـه ولېږو او ورته ولیکو، چې جبارخېل دا ډول په ذکر شویو الفاظو ستا سپکاوی کړی؟ مارشال شاه ولي خان ما ته لیک راواستاوو، چې (ما به تو چه کرده ام؟) او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وخت صدراعظم نور احمد اعتمادي، چې ولایت په ولایت یې سفر پېل کړ هغه ته یې دنده ورکړه، چې فراه کې دغه موضوع وڅېړي. هغه صدراعظم، چې څو تنو وزیرانو او معینانو سره فراه ته ورسید، روښان د اطلاعاتو او کلتور وزارت معین هم ورسره و دوی د ذکر شوي صدراعظم په مېز دغه مضمون تر څېړنې لاندې ونیو. هغه کې یې دا جمله ولیدله (آیا هغه څوک، چې رشوت خواره نه نیسي په دې خوښ دي چې رشوت خواره دي. رشوت خوري او که د دوی موټر په دې خامه سرکونو نه شي راتللي چې ویې نیسي) نوویې پتیله چې دا مضمون محیطي دی. د فراه په مامورینو پورې لیکل شوی دی. کابل او شاه ولي خان پورې هیڅ اړه نه لري ځکه، چې خامه سړک خو فراه کې دی او د کابل سړک خو پاخه دي. دا راپور یې چې شاه ولي خان ته ورساو فوراً یې د مستوفي په تقاعد امر وکړ. ځاکن خپله ځا کې ولوېده. ما په هر ولایت کې سربېره د محکمې په کارو له معارف او اطلاعات او کلتور څانگو سره هم همکاري درلوده. خپرونې مې کولې او درسونه مې ورکول.

قلعه کاه ولسوالۍ کې سید داود والي خلکو ته وویل قاضي مو یو پاک سړی دی رشوت نه اخلي قلم او ښه یې نوراني د احترام وړ دی. په تاسې یې هم قدر لازم دی. د تبدیلۍ په وخت دوه موټره د ولس مشران ولایت ته لاړل او زما دوباره مقرري یې وغوښتله. زه له تبدیلۍ وروسته بیا قلعه کاه ته لاړم. د جمعې لمونځ مې په خپل امامت ور ادا کړ او د خطبې په ترځ کې مې ورته وویل: (نور قاضیان به چې تبدیل شول تاسې به ورپسې لاړئ او ورکړئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

روپۍ به مو ترې غوښتي خو ما چې له تاسې روپۍ او رشوت نه دی اخیستی، بلکې تاسې پسې راغلی یم، چې کومه وزه مې خرڅه کړې او بایسکل مې خرڅ کړی هغه کسان دې مسجد کې کیني او زما روپۍ دې راکړي) د قلعه کاه مشر عبدالروف خان د ولسي جرګې وکیل د فراه د اطلاعاتو او کلتور مدیر بلیغ، سناتور، د ټولې فراه خان.

خلکو تعجب کاوو، چې رښتیا مونږ به له قاضیانو پیسې غوښتې او دا قاضي، چې پاک دی له مونږ یې څه نه دي اخیستي. څه شی به ترې وغواړه او د ده پورونه، چې په چا پاتې دي هغه دې ورکړي. مشهور زیارتونه یې امام زید، سلطان صاحب، ملا عثمان، امام مهدي، د شګو ښویندۍ او نور وو.

سروبي کې: د سروبي له خاطرو د عدلیې وزیر صاحب عبدالمجید خان ټېلفون او سپارښتنه وه، چې سپوږمۍ نومې بوډۍ ښځې د هغه کور ته لار موندلې وه او سروبي کې د دواړو ځمکې ثنګ په ثنګ وې. د سپوږمۍ زوم د برخې ببلېدو دعوی کړې وه. آخر مې د هغو معامله په صلح فیصله کړه. څرنګه، چې سروبي کې د ډاکټر ظاهر صدراعظم او د عبدالمجید خان وزیر عدلیه او نورو ځمکې وې له هرې وړې او غټې به خبرېدل. پوه وو، چې دا قاضي د رشوت اخستلو سړی نه دی. د اوکی ملا صاحب به جمات او نورو جماتو کې مو وار په وار د جمعې د لمانځه خطابت کړی او لازم نصایح مو ورته کول، چې رشوت چا ته ورنکړي. په خپلې محکمې اعتماد د عدالت ولری د صلح جرګې مې ورته جوړې کړې وې په هغو کې به یې چې اصلاح

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړه هغه به ما هم له شریعت سره سمې ورته وثایقو کې تائیدولې؛ نو د سروبي خلکو نازولم او په نیک نوم یې مشران ما یادوي.

مهمه خاطره: بندیانو خپلو منځو کې ویلي قاضي خو رشوت نه اخلي نو بې جزا مو نه پرېږدي. یو تن، چې د غویو په غلا متهم وو هغه مې چې د فیصلې لپاره راوغوښت محافظو عسکرو راوست. یو ناڅاپه یې د مېز په سر قرآن شریف راته کېښود وویل: د دې قرآن شریف په خاطر ما ته برائت راکړه. ما ورته وویل : تا ولې داسې کار وکړ؟ ده وویل: واسطه مې نه منې، رشوت نه اخلې بې له قرآن راوړلو بله چاره پاتې نه وه ځکه مې قرآن مجید درته راووړ، چې ما خوشې کړې؟ ما ورته وویل، چې رشوت نه اخلم او واسطه نه منم نو ظلم خو هم نه کوم که ته متهم یې دا قرآن وایي، چې غل د سزا وړ دی او که ملزم نه یې برائت به واخلې او که غل یې نو څرنګه برائت غواړې؟ بیا مې هم چې دی له محکمې رخصت کړ فکر مې وکړ، چې قرآن ته غرونه، سیندونه ټینګېدلای نه شي نو زه به څنګه ورته ټینګ شم. خاوند تعالی ته مې دعا وکړه، چې د دې سړي د برائت لار راته پیدا کړه او که مرافعه او تمیز کې آوازه شي، چې غل یې خوشې کړی هغو ځایو کې مې ته خلاص کړه. ما ستا په کتاب غیرت کړی، ته غیرتي یې په ما غیرت وکړه. هاغسې، چې ما کوم سهولت ورسره وکړ. عبدالبصیر خان د تمیز رییس صاحب وغوښتم. پوښتنه یې رانه وکړه او بېرته له پوښتنې منصرف شو. په دې ډول خاوند تعالی زه هم له لوړو مقامو وژغورلم.

حنان (نجار)، تورګل (ګلکار) ورونه، کټور (سپی) د قازانو بچی، د داود خان د باغ انار، د نور محمد شاه د ورور نور شا خان (د اعلیحضرت یاور) د بچو اقرار، د کور رانیول په کابل کې، د کور جوړول او حصارک کې د ژرندې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکانو آبادول، په حصارک کې له ملا صاحب جان، محمد شاه خان او امین الله خان څخه د باغ او ځمکې په لاس راوړل، له محمد جان د باغ رانیول او لالا جان سره یې بدلول.

ارگون کې: د حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم په خوب کې لیدل، چې د امیب او بواسیرو ناروغي مې درلودې، د ترکي راتگ د کوتوالۍ، زبړوک جهاد د یادونې وړ دی.

د کندهار محکمه کې: زما د گړی د ورکېدلو تکل، د حاجي محمد مقصود سره لیدل.

زابل کې: په نیابت ټاکل کېدل، د پخواني نائب اکبر بندي کېدل، د مجاهدینو د پېغامو رارسېدل.

عربي دارالعلوم کې د حسیب الله شاملېدل او هلته په استاذۍ باندې زما مقررېدل، په امام ابوحنیفه رحمة الله علیه مدرسه کې تدریس کول، د نجونو ټولگۍ او د (زبیدې) نمره خپلې ځلورم نمرې باندې پاتې کېدل، د ورکې حاضرۍ پیدا کېدل، د یمن معین سره په عربي د استاذانو په نمایندگۍ د هرکلي کول او په یوه کنفرانس کې زما د جهادي شعر هرکلی د دواړو مدرسو لخوا بدرگه کېدل، چې مطلع یې ده:

راټول شئ وطنوالو، چې نن بیا ملي غورځنگ دی
راځئ، چې وخت د ننگ دی
دښمن مو په وطن کې کور په کور جوړ کړی جنگ دی
راځئ، چې وخت د ننگ دی

د مدرسو عالي ریاست کې د مسلکي غړي په توگه ټاکلو په وخت مې د پښتو ادبیاتو دوه ټوکه ۱۳-۱۴ ټولگیو ته او د اسلام تاریخ ۱۳ ټولگیو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپول او د فارسي ادبياتو ۱۳ او ۱۴ ټولګيو ته ليکل او د اسلام تاريخ د دوه يم بخش د عباسيانو د دورې ليکل د يادونې وړ دي. مهمې خاطرې يې درسي کتابو خپرول، د کتابخانو منظمول او د امتحانو اخيستل د کابل د مدرسو د انضباط کنټرول.

د اسلامي علومو د پوهنتون د اسلامي علومو د څېړنو په مرکز کې د کتابو تاليف، تدريس او د سر محقق د علمي رتبې اخيستل مهمې خاطرې دي.

په علمي کانفرانسونو او سيمينارو کې ګډون او مقالې ورلېږل د هغو منل، اديتوريم کې يې لوستل او بيانول علمي کارونه. همدارنګه د علومو اکاډمۍ ته د مقالو ليکل، لوستل او د اسانه پښتو کتاب منظمول، وړاندې کول او د هيئت په نظر کې هغه مهم څرګندېدل مهم کارونه، معاش، کوپون، د ممتاز استاذ طلايي نشان ترلاسه کول د عالي تحصيلاتو د وزير صرابي په لاس غاړه کې را اچول مهم کار و.

د روزې، پنځه بناء، حضرت ياد، توضيح الميراث، ميراث نامې چاپول د زيات قدر وړ وو.

د هجرت تصميم فامېل سره، د يوه زوى بيا بل زوى لېږل پېښور ته، د يوې لور او زوم لېږل او داسې د نورو خپلوانو استول پېښور ته زما جهادي دنده وه.

په پېښور کې ارباب روډ کې عزيز الله او حسيب الله سره اوسېدل او له هغوى کچه ګړۍ ته تلل د بي بي دلبرې لور ودېدل د اسلامي پوهنتون رئيس فيض الله کاکړ سره کار کول، تاليفات او څېړنې او د پېښور پوهنتون نه د ماسترۍ، ايم فيل او Ph.D لپاره معرفي کېدل او د هغو تحصيل سرته رسول مهم کارونه وو.

www.meltahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حسیب الله په غښتنه له کچه ګړۍ ببرته ارباب روډ کې د ده کور ته ورتلل، چې نوی یې اخیستی و. یوه سر کې به دی اوسیده او بل سر کې یې زه اوسېدم. هلته مو د حج د فریضې ادا کول هم په نصیب شول اوحسیب الله هم لندن ته ولاړ. بیا د عارف کالونۍ کې د حسیب الله ماینې کور په کرایه ونیو. مونږ هم ورسره لاړو. هلته زما مېرمن ناروغه او په حق ورسېده. ماشومان را په غاړه شول. له هغه کور، کوروالا وویستلو. عزیز الله د څو مودې لپاره د کور حجره راکړه، چې ما ورته نیولې و دغه کور او یوه کوټه مې ورسره شرط کړې وه چې هغه به زما وي مګر بیا هم له هغه کور وویستل شوم نو نور احمد زوم کره لاړو څو موده وروسته له هغه ځای هم وویستل شولو. کالي مو شاه کڅ ته ظریف د محمد ظاهر زوي کره واستول او مونږ کابل ته لاړو. هلته مو دنده واخیسته کالي مو یو څه په چکن یوړل او نور پاتې شول. کابل کې هم هغه ګډوډ شول زه یوازې د ماشومانو تعلیم ته متوجه شولم. حسین الله اوس د آریانا پوهنتون د طب محصل دی چې ګردیز ته نقل شو او دریم کال ته بریالی شوی دی او نرګس له دولسم فارغه ده دارالمعلمین نه هم فارغه شوه او تحسین الله د دولسم ټولګي متعلم دی، زه خپله تقاعد شوی یم د ۱۳۸۸ کال ژمی راباندې راغلی پېښور کې مې د لمسۍ واده وو چې د عزیز الله لور ده هغه واده ته یې بللي وو تراوسه پېښور کې یو خپلو تالیفاتو سمولو ته متوجه یو او د Ph.D اطروحه (رساله) باندې کار کوم. ضمن کې د ځینې ناروغیو له امله د کویت هسپتال کې بستر یم تداوی لاندې یم او د دې لیکنې تصحیح کوم. یو کال پس بیا پېښور ته راغلم د Ph.D د رسالو مناقشه مې وشوه ډګري مې واخسته او دې پسې بل کال زما د لمسي هارون خان د نور احمد د زوی واده ته چې کابل نه پېښور ته تلم ژمی و د زرکې واده

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د پروانې کوژده شوې وه نو له زرکې سره پېښور ته راغلم ژمی مو تېر کړ ځو شپې محمد یار زوم کره لاهور ته لاړو پسرلی کابل ته لاړو اوس د ۱۳۹۱ کال ژمی دی بیا پېښور کې د نور احمد وراره (رضوان) واده ته پېښور ته زرکې او پروانې دواړو سره راغلي یو دا وو په لنډ ډول زما ژوند لیک، چې مفصل یې د (ښاد ژوند) په نوم کتاب کې شته دی.

ښايي د درنو لوستونکو د رشوت نکتې په کې د پام او استفادې وړ شي او پر ما یې نیک گمان راشي، دعا راته وکړي، چې الله تعالی په خپل رحم مونږ ته ببښنه وفرمايي او رضا شي.

په درناوي

ښاد جبارخېل

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښاد جبارخېل د عربي شعر يوه نمونه

النشيده

امـــــر الله المتعـــــال   صـــر بعلـــم عـــال عـــال
اجتنـــب جهـــل الجهـــال   التـــزم وجـــه الكمـــال

***

انظـــر الـــى العـــالمين   حيـــرن العـــاقلين
اختـــرع فـــوق المبـــال   صـــر بعلـــم عـــال عـــال

***

فـــى السبـــاق صـــانعين   كاشـــفين مبـــدعين
امســـک عـــزوة الحبـــال   صـــر بعلـــم عـــال عـــال

***

عليـــک الجهـــد الجيـــد   بالزمـــان لا قيـــد
لا بقـــرب بعـــد بـــال   صـــر بعلـــم عـــال عـــال

***

انترنيـــت عجـــب الزمـــان   ســـخر مـــا فـــى المكـــان
ايقـــظ اتـــرک الكســـال   صـــر بعلـــم عـــال عـــال

***

انتبـــه "شـــاد جبارخيـــل"   لا تبـــق مـــن قوافـــل
اســـبق مـــن اسبق الحـــال   صـــر بعلـــم عـــال عـــال

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

رشوت

رشوت ستر مصیبت دی
پـه دیـن دنیـا افـت دی
د خدای له خوا راشي ته همـداراز مرتشـي تـه بینهمـا یمشـي تـه
نفرین، طرد او لعنت دی
پـه دیـن دنیـا افـت دی
رشـوت دی سـتر فسـاد هـم ظلـم هـم بـې داد حفـه حـق کـړي بربـاد
لایـــق د عقوبـــت دی
پـه دیـن دنیـا افـت دی
ځارنـه کـې چـې گـېر شـي خواب ترې تېر او بېر شي قضـا تـه پـرې ورتـېر شي
قضـا کـې عـدالت دی
پـه دیـن دنیـا افـت دی
منفـک شـي وظیفـې نـه جـدا شـي لـه رتبـې نـه بنـدي شـي اولادې نـه
دوزخ کـې یـې محلـت دی
پـه دیـن دنیـا افـت دی
توبـه باسـه رشـوت نـه رشـوت رد کـړه ذمـت نـه ډاربـــږه آخـــرت نـــه
د (ښـاد) دا نصـیحت دی

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رشوت پراخه مانا

څرنگه، چې د رشوت د کلمې د لفظ دلالت د هغې د پراخې معانيو لرلو له لامله د اختلاف مورد گرځيدلې نو د هغې د مانا بيانول ضروري دي، څو چې کومې پوښتنې په دې برخه کې مطرح کيږي هغو ته ځواب ورکړل شي او کوم سوالونه، چې له دې جملې طرح کيږي عبارت دي له لاندې پوښتنو څخه :

۱ـ ايا رشوت په قضاوت پورې اختصاص لري. يا په نورو امورو پورې هم اړه لري؟

۲ـ آيا رشوت يوازې په مالونو صدق کوي او که غير مالي مواردو هم په کې شامل دي ؟

لکه: اقوال، افعال او داسې نورې پوښتنې، چې ځوابونه يې د رشوت د مانا بيانولو پورې اړه لري، چې د رشوت د کلمې د لغوي او اصطلاحي ماناگانو کې مخې ته راځي هغه دې ولوستل شي، چې په لاندې ډول دي :

د رشوت لغوي معنی :

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

رشوه عربي کلمه ده. له (رشو) اخیستل شوې ده او د (ر) په فتح (زور) کسر (زیر) ضم (پېښ) تلفظ شوې ده، جمع یې (رش) یا (ریش) ده، چې د (را) په ضم (پېښ) او کسر (زېر) باندې لوستل شوې ده، او سیبویه ویلي دي، چې اصل کې په ضم دی که څه هم په کسر یعنې زېر یې اکثره عرب استعمالوي.

رشوت ته په پښتو کې بډې او موک هم وایي، چې د ورکولو، اخستلو، غوښتل، خوړلو او مزدورۍ[۱] په ماناګانو هم استعمالیږي[۲]، او جمع یې (ارشیه)، (رشی)، (یاریش)[۳] ده. او د (رشوه) ګړه له (رشا) اخیستل شوې ده، چې (رشا) هغه تناب یا رسۍ ته وایي، چې د هغه په توګه لوښی څاه کې اوبو ته رسیږي[۴] او عرب وایي: "رشا الفرخ" یعنې چورګوړي خپله غاړه د مور خولې ته وغزوله، چې خوله کې یې خوراکي څیز ورکړي[۵] او ځینو ویلي دي، چې (رشوه) له (ریش) اخیستل شوی دی، چې (ریش) د سمولو، نېکۍ ته رسېدلو او د نښې ویشتلو مانا ورکوي[۶]، چې له (ریش السهم) یعنې غشی یې وویشت، څخه اخیستل شوی دی[۷]، د رشوت په دې ټولو ماناګانو کې مشترکه وجه شته، چې هغه غزول، رسېدل دي یا د طناب یا د جرګې غاړه

---

۱. صفي پور، منتهی الارب ج/۱ ص ۴۵۱ [مجله ماهوار عدالت لسم کال شماره ۱۳۸۷/۷۱.
۲. علی اکبر ده خدا، لغت نامه ده خدا ج ۸ ص ۹-۱۲.
۳. ابن منظور، لسان العرب ج ۱۴ ص ۳۳۲ ماده (رشا).
۴. ابن اثیر – النهابه فی غریب الحدیث ج ۲ ص ۲۲۲.
۵. محي الدین، مجمع البحري ج ۱ ص ۱۸۴.
۶. جارالله زمحشری – اساس البلاغه ج ۱ ص ۳۴۲.
۷. فخر الدین طرحي، مجمع البحرین ج ۱ ص ۱۸۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوړدول چورگوړو ته ماناگانې د رشوت له مانا سره بې مناسبته نه دي، ځکه چې رشوت هم یو ډول توسل، لاس اوږدول، مقصد ته د رسېدلو لپاره دی.

د رشوت اصطلاحي هغه مانا ، چې ټولو پرې موافقه کړې ده

د رشوت په اصطلاحي مانا کې علماء واحد نظر نه لري د فقه علما هم د رشوت د کلمې په مصاديقو کې اختلاف سره مخ شوي دي، دوی د اهل لغت په نظرياتو استناد کوي، چې هر چا يو خاص تعريف د رشوت لپاره بيان کړی دی.

(طرحي) د رشوت په تعريف کې ويلي دي (هواالرشوة باللشئ: ما يعطيه الشخص الحاکم وغيره ليحکم له او يحمله على ما يريد و قل ما تستعمل الا فيما يتوصل به الى ابطال حق او غشيه باطل" [۱] يعنې (رشوه) د (را) په کسره هغه څيز دی، چې څوک يې حاکم يا بل چا ته ورکوي، چې د ده په نفع حکم وکړي. يا هر څه، چې غواړي هغه ترسره کړي، رشوت هغو مواردو کې استعماليږي، چې د هغه په توگه يو حق باطل شي يا د هغه په توگه باطل په جريان کې ولوېږي. دی تعريف کې څو ټکي د توجه وړ دي :

۱. فخر الدين طرحی، مجمع البحرين ج ۱ ص ۱۸۴.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ـ د (ما) توری موصول دی او د (رشوه) توري لپاره خبر واقع شوی دی او عام دی، چې سربېره پر اموالو، غير مالي شيزونو باندې هم شامل دی. لکه د انسانانو وينا او تلل د مثال په توگه، چې څوک لوړ شخص ته سلام وکړي يا منواضعانه تلل ورسره وکړي، يا ترې پاتې شوي کارونه تکميل کړي، يا په معاملو کې له هغه کمې پيسې واخلي، يا په امتيازاتو ورته قايل شي، د دې لپاره، چې د ده په نفع حکم وکړي، دا ټول شيزونه د رشوت په حکم کې راځي. اما د تعريف (بعطيه) گړه ځرگندوي، چې رشوت بايد داسې شيز وي، چې د ورکولو قابليت ولري او دا گړه د دې قرينه ده، چې د (ما) عامه مانا محدوده شي؛ نو هغه څه، چې د (ما) له توري په ذهن کې تېرېږي هماغه مال دی او غير مال په کې داخل نه دی، او دا يو له هغو مواردو دی، چې د فقهاوو ترمنځ د رشوت د تحديد مورد کې د اختلاف سبب شوی دی او په ځای خبره ده، چې په دې برخه کې څېړنه وشي.

۲ـ په دې تعريف کې په حق يا باطل حکم کولو غوښتنې ته هيڅ اشاره نه ده شوې؛ نو که حق وي او که نه وي که د هغه د غوښتنې لپاره يو څه ورکړي رشوت شمېرل کيږي. يعنې که څوک د خپل حق په لاس راوړلو لپاره کوم شيز ورکړي بيا هم رشوت گڼل کيږي، اما هغه جمله چې تعريف لاندې راغلې راښيي، چې (رشوة) يوازې هغه مواردو کې وي، چې د حق ابطال يا د باطلو په جريان کې اچولو لپاره ورکول کيږي او هغه دا غوندله ده، چې (و قل ما تستعمل الا فيما يتوصل به الى ابطال حق اوغثيه باطل) يعنې (رشوه) کم استعماليږي مگر په هغو مواردو کې، چې د هغه په توگه حق باطل شي يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

باطل په جریان کې ولویږي. دا عبارت ښيي، چې څوک د خپل حق د تحصیل لپاره څه ورکړي هغه رسوة نه دی.

۳ـ دغه تعریف کې سرببره پر دې، چې د قاضي هر حکم شامل دی په غیر قضاوت او حکم هم شمولیت لري. د مثال په ډول که څوک وغواړي، چې کار بې ژر سرته ورسیږي، یا خپل بندي په غیر قانوني وخت کې وګوري، یا د زوی د تولد نېټې ته تغییر ورکړي، یا ساختماني سند چې قانوني مانع لري واخلي، که د دغو امورو متصدي ته څه ورکړي هغه په رسوة کې شمېرل کیږي؛ ځکه چې په دې تعریف کې د قاضي په حکم سرببره چې د (الحاکم) له توري معلومیږي د (وغیره) لفظ هم ورسره شته دی او ذکر شوی مطلب ترې روښانه معلومیږي.

۴ـ د رشوت کلمه هغه مورد کې صدق کوي، چې څه ورکړي او قاضي یې په نفع حکم وکړي یا یې په نفع بل کار سرته ورسوي لکه چې د (له) له قید او د (یحمله علی ما یرید) جملې معلومیږي او که په مطلق ډول څه ورکړي او معلوم نه کړي، چې په نفع یې حکم وکړي او یا یې په نفع کوم کار سرته ورسوي. رشوه په هغه صدق نه کوي؛ ځکه (لام) یې د (الحکم) په سر کې راغلی دی د تعلیل لام دی، چې رشوت ورکول بیانوي.

دا ټول د ذکر شوي تعریف قیودات دي، چې د فقهاوو د اختلاف او د رشوت د تطبیق او توسیعې موجب شوي دي.

په (النهایه فی غری الحدیث) کې د رشوت تعریف داسې شوی دی :

(c) ketabton.com: The Digital Library

(الرشوة و الرشوه: الوصيله الى الحاجة بالمصانعة فاما ما يعطى توصلاً اخذ حق او دفع ظلم، فقيل داخل فيه)[۱] يعنې په کسر او ضم د (را) رشوت د تبانې او سازشکارۍ په توګه خپل حاجت ته د رسيدو لپاره ورکول رشوت نه شمېرل کيږي. اما که څوک خپل حق ته د رسېدلو يا د ظلم دفع کولو لپاره څه چا ته ورکړي هغه د ځينو په قول رشوت کې داخل دی. د دې تعريف هم څو نکتې د ملاحظې وړ دي:

۱ـ دې تعريف کې د قضاوت په مورد اشاره نه ده شوې نو ويلای شو، چې رشوت د قضاوت په مورد پورې اختصاص نه لري، بلکې د هر مقصد لپاره، چې رشوت ورکوونکی رشوت اخستونکي ته رشوت ورکړي هغه رشوت ګڼل کيږي؛ نو د دې تعريف له مخې په ادارو او مؤسسو کې هم رشوت جاري دی او څه شی، چې په دې صورت کې چا ته ورکړل شي رشوت شمېرل کيږي.

۲ـ د (الوصيلة) او د (المصانعة) کلمې راښيي، چې رشوت يوازې د مال ورکول نه دي، ځکه چې مقصد ته رسيدل په ورکولو د مال او غير مال ممکن دي. خو د تعريف دوه يمه برخه "اما ما يعطي توصلاً الى اخذ حق او دفع ظلم فقير داخله فيه" رشوت ته د تباني له لارې، باطل هدف او حاجت رسېدلو ته اختصاص ورکوي. لکه، چې د رشوت ورکوونکي له تعريف هم دغه نکته په لاس راځي او هغه دا ده، چې "فالراشي من يعطى الذى يعينه على الباطل" يعنې رشوت ورکوونکی هغه څوک دی، چې چا ته يو څيز ورکړي، چې په

---

۱. ابن اثير، النهايه فى غريب الحديث ج ۲ ص ۲۲۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

باطل کار کې مرسته ورسره وکړي، له دې تعریف هم پوهېدل کیږي، چې څوک د خپل حق حاصلولو لپاره چا ته څه ورکړي. په هغه ځیز رشوت صدق نه کوي، بلکې تخصصاً د عام له حکم وتلی دی او د خروج موضوع لري.

زمحشري هم د رشوت په برخه کې همدا تعریف بیان کړی دی او همدغه نکته د ده له تعریف هم څرګندیږي.

او ابن منظور د رشوت په تعریف کې راوړي دي، چې: "الرشوه و الرشوة: معرفة الحمل[۱]" یعني رشوه که به سه وجه است تعریف ان جعاله است او فیروز آبادي هم دغه تعریف راوړی دی.[۲]

د رشوت له ذکر شویو تعریفاتو لاندې درې ماناګانې اخیستل کیږي:

۱_ عامه او پراخه مانا، چې ټولو محتملو مواردو او مصادیقو ته شامله ده لکه د ابن اثیر تعریف چې ویلي یې دي: "الوصلة الی الحاجة المصانعة" یعني رشوت له قبلي توافق او تباني سره حاجت ته رسېدل دي، هرې وسیلې ته شاملیږي. چې د هغه په توګه حاجت ته ورسیږي که د قاضي د قضاوت په مورد کې وي او که په غیر له هغه کې وي او که حق ته پرې ورسیږي یا باطل ته په مال ورکولو وي او که په غیر له مال.

۲_ د مجمع البحرین له تعریف څنې دا مانا تقویه کیږي، چې رشوت هغه ځای کې وي، چې حق باطل شي او باطل جریان کې ولویږي.

---

۱. ابن منظور، لسان العرب ج ۱۴ ص ۲۱.
۲. شیخ انصاري، الکاسب ص ۳۵ له قاموس المحیط نقل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ـ یو شمېر فقها رشوت د قاضي جعل په مانا پوه شوی دی یعنې څه چې قاضي د جعل په عنوان د حکم په برابر کې اخلي رشوت دی، چې حکم په حق وکړي یا په باطل.

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

قضاوت

قضا: په لغت کې ډېرې معناوې لري، چې ځینې یې دا دي: اتفاق، محکم، د کار له بشپړېدلو فراغت فیصله او د خصومو ترمنځ حکم.

د قضا تعریف: فقهاوو د قضا معنا د شرع له نظره په متعددو ډولو کړې ده چې له هغې جملې یې یو تعریف داسې کړی دی: "هو الحکم بین الناس بالحق بما انزل الله" یعني قضاوت د څښتن تعالی له حکم سره سم د وګړو ترمنځ په حقه فیصله کولو ته وایي. دا تعریف یې کاساني، حنفي او ابن قاسم مالکي او خطیب شافعي کړی دی. یعنې قضاوت د خلکو ترمنځ په هغه څه کولو ته وایي، چې الله تعالی نازل کړی دی او ځینو یې داسې تعریف کړی دی: "هوالولایة الشرعیة ممن هو اهل لها، والحکم المرتب علی هذه الولایة" یعني قضاوت یو شرعي ولایت دی، چې له هغه چا صادر شي، چې د قضاوت اهلیت لري او په دغه ولایت یې حکم مرتب شي.

قضا په اسلام کې مهمه او مقدسه دنده ده؛ ځکه، چې په هر زمان او پېړۍ کې محکمه فریضه او د انبیاء علیهم الصلوة والسلام د رسالت جز ده او د څښتن تعالی د بندګانو ترمنځ د عدالت تامین دی. له دې امله انبیاء د قضاوت په دنده مکلف شوي دي لکه (یا داود انا جعلناک حلیفة فی الارض

(c) ketabton.com: The Digital Library

فاحکم بین الناس بالحق و لا تتبع الهوی فیضلک عن سبیل الله، ان الذین یضلون عن سبیل الله لهم عذاب شدید بما نسوا یوم الحساب" [۱] یعنې ای داوده! په تحقیق ته مې خلیفه کړې په ځمکه کې، نو په خلکو کې په حقه (عدالت) فیصله کوه، د خواهشاتو پیروي مه کوه، چې تا به د څښتن تعالی له لارې گمراه کړي، په تحقیق څوک، چې گمراه کیږي له لارې د الله تعالی هغوی ته سخت عذاب دی په سبب د هغه چې د حساب ورځ یې هېره کړله.

او د اسلام پیغبر صلی الله علیه وسلم ته څښتن تعالی داسې فرمایلي دي: "و ان احکم بینهم بما انزل الله و لا تتبع اهواء هم" [۲] یعنې د دوی ترمنځ فیصله وکړه (مطابق) له هغه څه سره، چې الله تعالی نازل کړي دي او د دوی د خواهشاتو پیروي مه کوه. او فرمایلي یې دي: "انا انزلنا الیک الکتاب بالحق لتحکم بین لناس بما اراک الله" [۳] یعنې په تحقیق ما تا ته کتاب نازل کړ په حق، چې د خلکو په منځ کې فیصله وکړې (مطابق) د هغه څه، چې الله تعالی درښودلي دي. په قرآن مجید کې داسې ډېر آیتونه دي، چې د قضا په اهمیت او قدسیت تاکید کوي.

د قضا شرعي حکم:

د پاس ذکر شویو او د هغو غوندې د نورو مبارکو آیتونو له حکم څرگندیږي، چې قضا د محکمو فرایضو له جملې څخه ده، چې قرآن، سنت او اجماع

۱. ص / ۲۶.
۲. المائده / ۴۹.
۳. النساء / ۱۰۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وربانديږ تاکيد کوي. د ابوداؤد، امام احمد بن حنبل د رواياتو په حواله پيغمبر صلی الله عليه وسلم دغه قاضيان مقرر کړي دي :

۱ ـ علي بن ابي طالب او ابو موسی اشعري رضي الله عنه يمن ته د قضا په صفت ولېږل او د ابو داؤد او ترمذي په روايت يې معاذ بن جبل رضي الله عنه يې د قاضي په صفت يمن ته وليږه.

۲ ـ عتاب بن اسيد رضي الله عليه يې مکه معظمه کې قاضي وټاکه.

همدارنګه د خلفاو راشدينو په وخت کې د قضاتو ټاکل ضروري او لازمي کارونه و حضرت عمر رضي الله عنه ابو موسی اشعري رضي الله عنه بصرې ته او عبدالله بن مسعود يې کوفې ته د قاضيانو په توګه واستول.

هغه ستر اشخاص، چې د قضا په منصب ټاکل شوي او موفقانه يې دغه دنده سرته رسولې دا دي :

۱ ـ حضرت عمر رضي الله عنه.

۲ ـ حضرت علي رضي الله عنه.

۳ ـ حضرت معاذ رضي الله عنه.

۴ ـ ابو موسی اشعري رضي الله عنه.

۵ ـ عبدالله بن مسعود رضي الله عنه.

۶ ـ قاضي شريح او قاضي ابو يوسف رضي الله عنهما .

د قضا د فرضيت او لزوم په برخه کې ټول علماء متفق دي او په همدې يې اجماع منعقده کړې ده.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

قضا ته اړتیا کې حکمت :

په بشري ټولنه کې انسانان متفاوت دي. ځینې په خپلو شتمنیو قناعت لري. له هغو مشروعه استفاده کوي او د چا حقوقو ته سترګې نه اړوي، په مسالمت آمیزه شکل ژوند کوي د چا په حقوقو تصادم او تجاوز نه کوي، خوځینې انسانان دغه صفات نه لري. برعکس شر خوښوونکي وي د خپلو حقوقو له حدودو تجاوز کوي. یا د خپلې فطري جهل او ناپوهۍ غریزې له مخې به خپلې برخې قناعت نه کوي د نورو په حقوقو تجاوز کوي، چې هغه فطري غریزه الله تعالی داسې بیان کړې ده : "انه کان ظلوما جهولاً" [۱] په تحقیق (انسان) ډېر ظالم او ناپوه دی. یا دا ، چې فامیلي تربیه نه لري له علم او فرهنګ لرې وي، یا آلوده او فاسد محیط سره خلط وي ځکه چې الله تعالی انساني ټولنه داسې پیدا کړې، چې هیڅوک په ژوند کې له بل چا مستغني نه وي، بلکې په یو شکل له اشکالو یو بل ته اړتیا لري. شته من بزګر ته اړ دي، بزګر تاجر ته همداسې نور... قرآن مجید دې حقیقت ته داسې اشاره کړې ده: "نحن قسمن بینهم معیشتهم فی الحیوة الدنیا و رفعنا بعضهم فوق بعض درجات لیتخذ بعضهم بعضاً سخریا" [۲] یعنې "مونږ د دوی روزي د دوی په منځ کې په دنیوي ژوند کې ویشلې ده او ځینې د دوی

۱. الاحزاب / ۷۲.
۲. الزخرف / ۳۲.

www.melitabrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

مو پر ځینو نورو په درجو کې لوړ کړي دي، چې ځیني د دوی ځیني تابع (مسخر) کړي.

نو راکړه ورکړه د انسان د ژوند مهم جز دی. په دې کې هم طبايع مختلفې دي: ځینې دغو معاملو کې دیانت او امانت داري نظر کې نیسي او ځینې برعکس د هغه وي، چې دا سلوک يې د کړکیچ موجب کیږي.

دا ټول هغه عوامل دي، چې د قضا په ضرورت تاکید کوي.

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قضا د مشروعیت غرض او هدف

د قضایي نظام د وضع اساسي هدف د عدالت تامین او بشري ټولنه کې د انصاف تعمیم دی، چې په نتیجه کې یې د حقوقو او وجایبو ترمنځ د توازن ساتلو رعایت راځي او دغه د توازن قانون نه یوازې انسانانو کې، بلکې په نورو کائناتو کې له اتم تر کهکشانو او شمسي منظومه کې هم جریان لري، چې د څښتن تعالی په قدرت په کې تنظیم شوی دی. لکه، چې فرمایلي یې دي:

"ان الله یمسک السموات والارض ان تزولا و لئن زالتا ان امسکها من احد من بعده، انه کان حلیما غفورا" [۱] هرو مرو الله تعالی آسمانونه ساتي، چې له خپل ځای نه زائل نه شي او که (بالفرض) زائل شي هغه هیڅوک له زائیلېدلو نه ساتي مګر دی په تحقیق حلیم او ببښونکی دی. او قرآن مجید کې د توازن ساتلو لپاره داسې اشاره شوې ده: "ان الله یامر بالعدل و الاحسان" په تحقیق الله تعالی په عدل او احسان کولو امر کوي، چې د حق او مکلفیت ترمنځ او د جرم او جزا ترمنځ او د خسارې او جبران ترمنځ او له ظالم نه مظلوم ته د هغه د حق په استرداد توازن برقرار وي.

د قاضي ټاکل او د قضاء د منصب منل:

---

۱. الفاطر / ۴۱.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

له پورتنیو دلایلو څرګنده شوه، چې د قاضي ټاکل ضروري دي او د فقهاوو اختلاف په کې نشته او د قضا قبلول او منل لاندې حکمونه لري:

۱ـ فرض عین: که د قضا لپاره یو شخص په ټولو شرایطو برابر وي او د ده په څېر بل څوک نه وي نو په ده د قضا منل فرض عین دي، ځکه که دی یې ونه مني بیا به بل یو ناپوه شخص قاضي شي، چې د ده په نااهلۍ به عدالت تر پښو لاندې شي.

۲ـ فرض کفایي: که څو تنه د قضا وړ اشخاص وي که یو له دوی په قضا ونه ټاکل شي او بل څوک وټاکل شي بیا به د هغه په نااهلۍ عدالت تر پښو لاندې شي.

۳ـ حرام: که د یو نااهل، بې کفایته او جاهل شخص په قضا ټاکلو، چې حقوق ضایع او فساد شایع کیږي هغه ته یې قبلول او منل حرام دي. دې برخه کې مشهور حدیث دی، چې: پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

"القضاء ثلاثة: اثنان فی النار و واحد فی الجنة: رجل علم الحق و قضی به فهو فی الجنة و رجل قضی للناس علی جهل فهو فی النار، و رجل عرف الحق فجار فی الحکم فهو فی النار"

یعنې قضاوت درې ډوله دی: چې دوه ډوله یې دوزخ کې او یو یې په جنت کې دی، کوم سړی، چې حق وپېژانده او په هغه یې قضاوت وکړ هغه په جنت کې دی او کوم سړي، چې خلکو ته په جهل قضاوت وکړ هغه په اور د دوزخ کې دی، او کوم سړي، چې حق پېژانده او په حکم کې یې ظلم وکړ هغه په اور د دوزخ کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قضاوت شرطونه:

قاضي باید دغه شرطونه ولري :

۱_ عقل : چې لیونی او ناقص العقله نه وي.

۲_ بلوغ : چې ماشوم نه وي.

۳_ حریت : چې غلام نه وي.

۴_ روغ حواس ولري، ړوند ، کوڼ او گونگ نه وي.

۵_ فاسق نه وي : ځینې فقهاء د فاسق فیصله نافذه بولي خو بل لوری د فاسق تاکل په قضا حرام گڼي.

۶_ کافي علم او په شرعي علومو کامل تسلط ولري.

۷_ تقوی او پرهیزگاري ولري او الله تعالی حاضر او ناظر وبولي.

۸_ د اجتهاد قوت ولري په نزد د ځینې فقهاوو.

۹_ د عدالت تطبیق توان لري او منصفانه حکم وکولای شي، بدون له نظر کې نیولو د قوم، قبیله، خپلوي، ژبه، منطقه، دین، مذهب ... او نور.

۱۰_ د شرع په احکامو پابندي او التزام او د هغو له حدودو نه وتل.

۱۱_ د حقوقو او وجایبو ترمنځ د توازن رعایت، چې د مخه ذکر شو.

۱۲_ د اثبات په وسایلو کامل التزام او نفسي قناعت ولري.

اداري فساد کې قضایي عوامل:

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثرنگه، چې د قضاء هدف د عدالت تامین دی، نو د عدالت پایمالولو کې مؤثر علت په اداري فساد کې کیږي او د عدالت د پایمالولو اسباب داسې بیانولای شو:

۱_ عدم اهلیت او بې کفایتي.

۲_ د شرع په احکامو جهل.

۳_ د شرع نصوصو ته اهمیت نه ورکول او لازم نه گڼل.

۴_ قومي، قبیلوي، خپلوي، ژبني، دیني او مذهبي اړیکي او اثرات یې، الله تعالی فرمایلي دي: "یاایها الذین امنوا کونوا قوامین بالقسط شهداء الله و لو علی انفسکم اوالوالدین و الاقربین" (۱)

یعنې: ای مؤمنانو! په انصاف ولاړ اوسئ او د خدای لپاره شاهدي ورکوئ که څه هم ستاسې په ضرر وي یا ستاسې د مور او پلار یا د خپلوانو په ضرر وي ..." او فرمایلي یې دي: "ولا یجرمنکم شنان قوم علی الا تعدلوا، اعدلو هو اقرب للتقوی" (۲) او قومي دښمني دې تاسې د دې باعث نه کړي، چې تاسې انصاف ونه کړئ، عدل وکړئ، عدل تقوا ته ډېر نږدې دی.

۵_ د حق او مکلفیت ترمنځ د توازن مراعات نه کول.

۶_ د جرم او جزاء ترمنځ د توازن رعایت نه کول.

۷_ د خساره او جبران ترمنځ د توازن رعایت نه کول.

۸_ رشوت او ارتشاء.

---

۱. النساء / ۱۳۵.

۲. المائده / ۸.

www.nelitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اداري فساد په برخه کې به ځانګړې رساله نشر ته وړاندې شي، ان شاء الله تعالی.

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

قضاوت کې عدالت

په قضاوت کې عدالت دی په کار
بې عدالته قضاوت څه په کار
چې يوې سپړې نه پوستين سوزيږي   يا يوې مږې نه بارگين ورانيږي
دا نه قضا نه قضاوت دی نه څار
په قضاوت کې عدالت دی په کار
د کټه پيش سزا د قتل نه ده   د موټر غلا سزا د ستل نه ده
د تلې سم په عدالت لره تار
په قضاوت کې عدالت دی په کار
د سزا يو ډول تعزير بل قصاص   يو د قاضي بل د شاکي دی په لاس
تعزير کې رای جهديت دی قرار
په قضاوت کې عدالت دی په کار
قصاص مظلوم واخلي په حق ورسي   تعزير محکوم شي په سبق ورسي
د خاص او عام فرق شريعت کې اظهار
په قضاوت کې عدالت دی په کار
که د بنده حق کې بخښنه وشي   يا له قصاص نه تېربدنه وشي
په حق الله کې سهولت شي دوځار
په قضاوت کې عدالت دی په کار
که درته راشي د کوم شي شکايت   عاجل تصميم کې نشته هيڅ مصلحت

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

هـــر اړخيـــز غـــور او دقـــت دی ښـــه لار
پـــه قضـــاوت کـــې عـــدالت دی پـــه کـــار
"ښـاد" شـي د خپلـو کارمنـدانو تـرمنځ   پرېکړه کوه چې درتـه پـښښ نـه شـي رنـځ
د لا بـــــديلو حفاظـــــت نـــــه دی بـــــار
پـــه قضـــاوت کـــې عـــدالت دی پـــه کـــار
عجب دفتـر نـه کـړې ورانـی سـره مـخ   او مخلصـين نـه کـړې د هيچـا پـه سـخ
ضـــرور يـــې تـــل صـــميميت ســـاته ځـــار
پـــه قضـــاوت کـــې عـــدالت دی پـــه کـــار

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

رشوت ته د مخ کولو سببونه :

۱ـ تقوا نه لرل او د خدای تعالی په نزد د مسؤلیت نه احساسول.

۲ـ د دنیا حرص او شهوت پرستي.

۳ـ د رواتبو او معاشاتو کموالی.

او دا وروستنی سبب د رشوت مجوز نه شي کېدلای؛ ځکه، چې که ما یحتاجو ته یې کافي نه وي طلب د منصب یې مکروه دی.

عبدالرحمن بن سمره رضی الله عنه ته رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل : منصب مه غواړه، په دې صورت کې خپل نفس ته سپارل کیږې، او که بې سټا له غوښتنې منصب درکړ شي د خدای تعالی له خوا د هغه پر مخ وړلو کې کمک درسره کیږي. له همدې امله که قاضي پوه شي چې معاش یې د حوائجو د رفع کفایت نه کوي نو د قضاء منصب دې نه قبلوي څو په گناهو کې اخته نه شي. څرنگه، چې قضا درنده وظیفه ده او قاضي مکلف دی، چې ټول وخت د قضا دندې ته وقف کړي او په بل کار لاس پورې نه کړي څو خپله دنده په ښه توگه سرته ورسوي، نو په دې برخه کې دولت هم مکلف دی، چې د هغه د ژوند ټول حوانج او ضروریات او د هغه د اهل او عیال اړتیاوې پوره کړي؛ ځکه، چې دی په خپله وظیفه اسیر او محبوس دی او د ده حابس دولت دی او فقهي قانون دی، چې هر حابس باید د محبوس د ژوند اړتیاوې پوره کړي او بل د قاضي فقر او احتیاج نه یوازې د رشوت غوښتلو موجب کیږي، بلکې د قاضي په فکر، ذهن، اعصابو او روحیاتو کې خلل پېښوي او پیغمبر صلی

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله علیه وسلم قاضي د غضب او د اعصابو د ناآرامۍ په حال کې له حکم او فیصله کولو منع کړی دی.

د اسلام تاریخ راښیي، چې په صدر د اسلام کې قضاتو ته مناسب رواتب او معاشات ورکول کېدل. مثلاً: پېغمبر صلی الله علیه وسلم، چې معاذ رضي الله عنه یمن ته د قاضي په صفت وټاکه مناسب معاش یې ورته مقرر کړ او ورته یې وفرمایل: **لعل الله یجبرک و یؤدی عنک دینک**" یعنې هیله ده، چې څښتن تعالی دې د فقر جبران کړي او دین دې ادا کړي.

او عمر رضی الله عنه قاضي سلیمان بن ربیع ته پنځه سوه درهمه معاش مقرر کړی و او خپلو والیانو ته یې لیکلي وو چې نیک خلک او عالمان د قضا منصب ته وټاکئ او هغوی ته زیات او مناسب معاش مقرر کړئ. حتی که قاضي غني هم وي باید کافي معاش ورته ورکړل شي او هغه دې د معاش له اخستلو منع نه کوي؛ ځکه چې کله عمر رضي الله عنه عبدالله بن سعد (قاضي) ته معاش پیشنهاد کړ هغه قبول نه کړ. عمر رضي الله عنه تري د نه قبلولو پوښتنه وکړه. هغه وویل: زه شتمن یم ضرورت ورته نه لرم غواړم زما معاش صدقه شي. عمر رضي الله عنه ځواب کې ورته وویل: داسې مه کوه، بلکې قبول یې کړه؛ ځکه چې پېغمبر صلی الله علیه وسلم ما ته معاش پېشنهاد کړ. ما ورته وویل: هغه چا ته یې ورکړه، چې له ما زیات محتاج وي. حضرت صلی الله علیه وسلم وفرمایل: واخله ویې ساته یا یې صدقه کړه.

حضرت علي رضي الله عنه قاضي شریح ته د میاشتې (۵۰۰) درهمه معاش ورکاوه.

www.meliahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امویانو زمانه کې (په ولایت د مروان بن حکم کې د قاضي عبدالرحمن خولاني د هر قاضي معاش یو زر دیناره وو او د عباسیانو دوره کې د قضاتو معاش نور هم زیات شو.

د قضاتو په معاشونو کې د زیاتوالي سبب دا دی، چې قاضي په رشوت، طمع، فقر او احتیاج اخته نه شي.

چې دا ټول شیزونه د عدالت د پایمالېدلو باعث گرځي.

د رشوت منفي اثرات

۱_ په قضایي مصداق د اعتماد سقوط.

۲_ د حقوقو ضیاع.

۳_ په دوه برخو د ټولنې وېش: لومړی زورور، ظالم او متجاوز او دویم بې چاره مظلوم او مستضعف.

۴_ د عقدې فضا منځته راځي. دښمني، د امنیت زوال او هرج مرج پیدا کیږي.

۵_ د ملي وحدت متاثر کېدل.

۶_ د غیر مشروع تجارت او کسب شیوع.

۷_ د دولت او مخالفانو صفوف قوي کیږي.

۸_ باندیني مداخلو ته زمینه مساعده کیږي.

۹_ باندینیو استفاده کوونکیو ته زمینه مساعده کیږي.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

حل د دې ټولو مشکلاتو له هغې جملې د اداري فساد او رشوت د عدالت په تامین کې دی او د عدالت تامین د سم قضايي نظام په وجود کې راځي، چې هغه بااهلیته، با کفایته او متقیان قضات تشکیلوي او غیر له هغو به دا ټول څېزونه سم نه وي.

زمونږ په ټولنه او د بشر ټولو ټولنو کې د عدالت پیاده کولو په هیله.

و صلی الله تعالی علی خیر خلقه محمد و اله واصحاب اجمعین. [۱]

www.melitahrik.com 0777 400 116

۱. د دکتور محمد ایاز "نیازي" د مقالې په استفاده، چې د "عوامل فساد اداری و راهای حل آن" په نوم سیمینار ته یې د کابل د علومو اکاډمۍ ته استولې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رشوت حکم
په قرآن کريم کې

لومړی آيت:

الله تعالی فرمايلي دي: "ولا تاكلوا اموالكم بينكم بالباطل و تدلوا بها الى الحكام لتاكلوا فريقاً من اموال الناس بالاثم و انتم تعلمون" [۱]

يعنې مالونه مو خپلو منځو کې په ناحقه او د باطل له لارې مه خورئ او هغه حاکمانو ته يې مه لېږئ، چې د خلکو مالونه په ناحقه خوري، په داسې حال کې، چې پوهېږئ.

د دې مبارک آيت لومړی برخه انسان د مال له خوړلو په حرامه او باطله لاره منع کوي، چې رشوت هم په کې راځي. څرنګه، چې يو له مصاديقو د حرامو رشوت دی، نو د مفسرينو په وينا (تدلوا بها) کلمه په رشوت صراحت لري او انسان د بل چا د مال له خوړلو د رشوت په توګه حتی له رشوت ورکولو نهي او منع کوي. دا مبارک ايت د مفسرينو په نزد، دوه ښودنې کوي: يوه دا، چې ظالمو حاکمانو باندې بايد قضاوت ونه شي، چې په ناحقه حکم ونه کوي او بل دا، چې دا ايت شريف د رشوت په حرمت دلالت کوي. په مجمع البحرين

---

۱. بقره / ۱۸۸.

www.melitahrik.com 0777400116

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د (تدلوا) کلمه په دې دواړو معانیو راغلې ده او له (محتاج الفقه) نه یې یوازې د رشوت په معنا رانقل کړې ده.

علامه طبا طبایي د (اکل، مال، بین، باطل) کلماتو له تشریح او توضیح کولو اود هغو له یوې بلې سره د اړیکو بیانولو وروسته د (ادلا) کلمې په برخه کې ویلي دي، چې:

(ادلا) د (تدلوا) مصدر ده او په ځاه کې د اوبو راوېستلو لپاره د دلوې اچولو معنا لري او په دې مبارک آیت کې یې منظور حاکمانو ته رشوت ورکول دي، چې د دې مطلب لپاره ښکلې او لطیفه کنایه ده، چې د رشوت ورکولو منظور نظر حکم یې په ځاه کې د لاندې اوبو په لاس راوړلو لپاره دی، چې د دلوې په رسۍ له هغې ځاه راوېستل کیږي.

د (تدلوا) له کلمې له ادبي نظره دوه احتماله دي. یو دا، چې په (تاکلوا) کلمه عطف او مجزوم به نهي وي، چې په دې صورت کې انسان له رشوت ورکولو نهي کوي (یعنې خپل مالونه په خپلو منځو کې په باطله مه خورئ او حکامو ته رشوت مه ورکوئ.)

او دویم احتمال یې دا دی، چې د (تدلوا) کلمه د نصب په محل کې قرار لري او عامل مقدر (ان) دی او له هغه مخکې (واو) یې د عطف لپاره دی، بلکې د (مع) په معنا دی، تبدیلي یې داسې کیږي (مع ان تدلوا).

بناء پر دې د دې ایت مجموع یو کلام دی، چې د یوه منظور لپاره بیان شوی دی او هغه نهي ده. له دې، چې رشوت ورکوونکی او رشوت اخستونکی یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل سره سازش وکړي او د خلکو مال په ناحقه وخوري. یعنې خپل مالونه تاسې په خپلو منځو کې په باطله او د رشوت له لارې ونه خورئ.

د المیزان له بیان څو نکتې په لاس راځي :

اوله نکته دا ده، چې د (ادلا) د کلمې معنا ، چې د (تدلوا) مصدر غیر له رشوت د بلې معنا هیڅ احتمال نه لري، نو څرګندیږي، چې دا مبارک آیت د رشوت په نهي صراحت لري او همدارنګه له ادبي نظره که د (تدلوا) کلمه د (تاکلوا) په کلمه عطف وبولو او که د نصب په محل کې مقدر عامل (ان) وګڼو په هر صورت د رشوت په نهي دلالت کوي.

دوه یمه نکته دا ده، چې د رشوت کلمه په عام ډول د قضاتو د قضاوت او هم د غیر قضاتو په برخه کې کارول شوې ده؛ ځکه رشوت یوازې هغه نه دی، چې د قاضي د قضاوت او د حکم لپاره ورکول کیږي، بلکې هر حاکم او امر کوونکي ته که قاضي وي او که نه وي یو څه د چا له مال ورکړ شي، رشوت نومیږي، چې خدای تعالی ترې نهي فرمایلې ده.

امام فخر رازي د (لا تدلوا بها الی الحکام) تفسیر په (لا ترشوها الیهم) سره کړی دی نو د ده له تفسیر هم څرګندیږي، چې رشوت په قاضي پورې منحصر نه دی، بلکې مطلق حاکم پورې صدق کوي؛ ځکه، چې د (فی الحکم) قید ورسره نشته دی.

همدارنګه تفاسیرو کې راغلي دي، چې یو له بله خپل مالونه په باطله طریقه ونه خورئ. لکه له لارې د غارت ګرۍ، غلا ، فریب، چې رشوت هم یو له دې څیزونو ځینې دی.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه یم آیت :

"ولا تاکلوا اموالکم بینکم بالباطل الا ان تکون تجارة من تراض" [۱] یعنې خپل مالونه په خپلو منځو کې په باطله مه خورئ، مګر دا چې د تجارت او د دواړو خواوو په رضایت وي.

په کشاف تفسیر کې (باطل) داسې تفسیر شوی دی، چې شریعت مباح کړی نه وي. لکه غلا، خیانت، غصب او دې ته ورته په نورو تفسیرونو کې هم راغلي لکه المنار، تبیان او طبري، خو ټولو تفسیرونو کې چې کومه معنا د (باطل) کلمې شوې ده، په کې (رشوت) هم شامل دی.

دریم آیت :

دریم آیت کې راغلي دي "سماعون للکذب اکالون للسحت" [۲] یعنې دروغو ته ډېر غوږ نیسي او ډېر حرام خوري. دا آیت شریف د یهودو د علماوو په برخه کې نازل شوی دی، د یهودو علماوو به له خلکو رشوت اخیسته او د خاوند تعالی حکم به یې تغیر وو. په دې مبارک آیت کې له رشوت تعبیر په (سُحت) سره شوی دی.

د "سحت" معنا :

سحت د سین او حاء په ضمه او د سین په ضمه او د (حاء) په سکون هغه ثیز ته وایي، چې کسب کول یې حلال نه وي، یعنې محرمه مکاسب.

۱. سورة النساء / ۲۹.
۲. مائده / ۴۲.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

او (سحت) د حاء په سکون د نابودۍ او هلاکت معنا لري. که څوک ووايي: سحته يا اسحته، يعنې هغه يې له منځه يوړ، له دې امله يې حرامو ته (سحت) ووايه، چې نابودي او عذاب لري.

بل قول په کې دا دی، چې: څرنګه حرام هيڅ برکت نه لري هغه يې په (سحت) سره ياد کړل او دريم قول دا، چې حرام، مروت او مردانګي له انسان سلبوي او هغه ته سحت ويل کيږي.[1]

سحت ډېر مصاديق لري، چې له هغې جملې "رشوت" په حکم کې دی، او په ورپسې ايت شريف کې "فيسحتکم بعذاب اليم"[2] دې ته اشاره کوي، چې (يسحتکم) په دې آيت کې د (تاسې هلاکوي) معنا لري.[3]

د (سحت) کلمه په قرآن کريم کې يو ځلې د مضارع فعل په صورت او درې ځلې (السحت) په صورت راغلې ده او ټولو مواردو کې بس له (اکل) بيان شوی دی او د دې کلمې په تفسير کې، چې څومره روايتونه راغلي دي (سحت) يې د (رشوت) په معنا پېژندلی دی. لکه طبري، مجمع البحرين.

رشوت سره نور ډېر بد کارونه هم منځته راځي. لکه دروغ، ناحقه شهادت، د مستحق مال غير مستحق ته ورکول، چې د باطل مقصد اجرا شي. د درواغو شهادت اوربدل، له خاوند تعالی او رسول سره خيانت، بې مروتي او داسې

---

۱. الاحزاب / ۴۴.
۲. مجمع البحرين ج ۲ ص ۱۸۳.
۳. مجمع البيان ج ۱ / ۱۹۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور څرنګه، چې دا ټول ناوړه اعمال په رشوت کې وجود لري. ځکه پېغمبر صلی الله علیه وسلم د (سحت) کلمه په (رشوت) سره معنا کړې ده.

د راغب په مفرداتو کې (سحت) د هغه پوستکي په معنا ده، چې وبستل کیږي... سحت او اسحت دواړه په متعدي معنا د هلاکولو په معنا استعمال شوي دي، او سحت، چې د حرام کار په معنا استعمال شوی دی، چې د هغه د کوونکي د ننګ او شرم باعث هم ګرځي. هغه هم له همدې باب یعنې متعدي ځینې دی، چې ګویا د هغه دین او شرافت له منځه وړي. له دې امله (اکالون للسحت) داسې معنا کوي: څه شی، چې دین د دوی له منځه وړي، نو هر مال، چې په حرامه په لاس راځي سحت نومیږي او د دې آیت سیاق دا دی، چې له سحت نه رشوت مراد دی.

د یهودو یوې ډلې علماوو پېغمبر صلی الله علیه وسلم ته رشوت ورووړ، چې د خدای تعالی حکم ته تغییر ورکړي، ځکه په (اکالون للسحت) یاد شول.

له دې امله، چې سحت د حرام او هم د رشوت په معنا راغلی معلومه ده، چې رشوت یو له څرګندو مصادیقو د حرامو څخه دی.

رشوت د احادیثو په روایاتو کې:

رشوت په سنت او روایاتو کې په دوه ډولو راغلی دی. یو ډول کې یې د رشوت عاملان د لعن موارد ګرځولي او بل ډول روایاتو کې رشوت د سحت، کفر، شرک او غلول (ټګي) سره یاد شوی دی.

د اول ډول له روایتونو ځینې دا دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ـ "لعن الله الراشي و المرتشي فی الحکم" [۱]

۲ـ "لعن الله الراشي و المرشي و ما بینهما عیشي" [۲] یعنې خدای تعالی په رشوت ورکوونکي او رشوت اخستونکي او د دوی ترمنځ واسطې باندې لعنت کړی دی.

۳ـ "لعن الله الراشي و المرشي و الراش الذي عیشي بینهما" [۳]

دې برخه کې روایات تواتر ته رسیدلي، چې په سند او دلالتونو کې یې کزمه خبره نشته. په رشوت ورکوونکي رشوت اخستونکي او د دواړو ترمنځ واسطه باندې خدای تعالی لعنت کړی دی.

له لعنت منظور به دا ډول روایاتو کې، چې رشوت سره ارتباط لري د لعن کلمه په قرآن شریف کې خپلو مشتقاتو سره ۴۱ ځلې تکرار شوی ده او په دې ټولو مواردو کې لعن له کفر، ظلم، دروغ، قتل، فتنه .... سره مل شوی دی لکه:

"لعن الذین کفروا من بني اسرائیل" [۴] یعنې د بني اسرائیلو کافرانو باندې لعنت شوی دی.

"الا لعنت الله علی الظالمین" [۵] یعنې د خدای لعنت دی په ظالمانو باندې.

۱. شیخ عباس قمي، سفینة البحارج ۳/ ۳۲۰.
۲. ابن حزم، المحلی ج ۹ / ۱۵۷.
۳. عبدالفواد عبدالباقي المعجم المقدسي.
۴. سوره رعد / ۲۵.
۵. مائده / ۱۳.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

"یفسدون فی الارض اولائک لهم العنة" [۱] یعنې ځمکه کې فساد کوي پر دوی دې لعنت وي.

دوه یم ډول روایتونه:

دا ډول روایات رشوت د سحت له مصادیقو ګڼي او له هغه په کفر، شرک، غلولو او خیانت تعبیر کوي، چې دا روایاتونه اکثره د شیعیه وو په روایتي مجامعو کې دي.

دا ډول روایاتو پسې معمولاً وروسته د رشوت له کلمې د (فی الحکم) قید راغلی دی، چې رشوت مقید په قضاوت د قاضي پورې کوي، چې له دې ډول روایتو ځینې دا دي:

۱_ پېغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: "اباکم و الرشیوه فانها محض الکفر و لا یشم صاحب الرشوة ریح الجنة" [۲] یعنې له رشوت پرهیز وکړئ، چې محض کفر دی او د رشوت عامل به جنت بوي نه کړي.

۲_ سماعه له امام صادق (رح) روایت کړی، چې فرمایلي یې دي: "السحت انواع کثیرة ... منها اجرا الزانیة و ثمن الخمر، و اما الرشا فی الحکم فهو الکفر باالله العظیم" [۳] یعنې سحت حرام او په څو ډوله دی. له هغې جملې د زنا کارې ښځې مزدوري، د شرابو بیه او رشوت کفر په خدای تعالی پورې دی.

---

۱. کنز العمال ج ۲ / ۱۲.
۲. وسایل الشیعیه ج ۱۷ / ۹۲.
۳. علامه علي، کشف الراد فی تجرید الاعتقاد، ص ۴۵۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې روایتونو کې له کفر مراد اصطلاحي یعنې عملي کفر دی نه عقیدتي یعنې د ګناه غلظت راښیي، چې د رشوت په عمل یې د خدای له فرمان سر غړولی یا په دې کار کولو راښیي، چې په حلاله طریقه روزي نه مومي نو په حرامو لارو یې لاس پورې کړی او دا یو ډول بې اعتقادي د خدای تعالی په رازقیت باندې، که څه هم د خدای تعالی په رازقیت عقیده لري، خو باید په عمل کې هم ترې منکر نه شي.

د شرک معنا :

همدارنګه شرک عبارت دی له اعتقاد په دې، چې څوک د خدای تعالی په ذات، صفاتو او افعالو کې (العیاذ بالله) شریک وګڼي، اما دلته مراد له شرک د ګناه غلظت دی نه اصطلاحي او عقیدوي شرک، نو څرګنده شوه، چې رشوت له داسې شدت او تاکید چې خدای تعالی او رسول الله باندې کفر بلل شوی دی او حتی تر دې، چې له خدای تعالی سره د جنګ کولو په منزله کې دی هم لوړ او بد دی.

رشوت په اجماع کې :

اسلامي فقهاوو د رشوت د تحریم په برخه کې اجماع کړې ده. ویلي یې دي: "اجمع اهل الاسلام علی تحریم الرشا فی الحکم" [1] یعنې مسلمانانو په

۱. محقق کرکي علی بن الحسین، جامع المقاصد فی شرح القواعد انتشارات ال بیت ج ۴ ص ۲۵.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

اجماع د رشوت په حرمت حکم فرمایلی دی او هم یې ویلي دي: "وهي حرام بالاجماع" [۱] یعنې رشوت په اجماع حرام دی.

د رشوت په حرمت سربېره، چې په کتاب الله، سنت رسول الله او اجماع د امت باندې حرام دی، د رشوت په ورکولو کې مرسته او کومک هم حرام دی لکه چې خدای تعالی فرمایلي دي:

"ولا تعاونوا علی الاثم و العدوان" [۲] یعنې رشوت ورکوونکی هم ګناه کار دی؛ ځکه چې رشوت ورکول په ګناه او دښمنۍ باندې مرسته ده. نو سربېره په رشوت اخیستونکی، رشوت ورکوونکی هم ګناه ګارېږي. لکه چې پېغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: "لعن الله الراشي و المرتشي" [۳] یعنې په راشي او مرتشي لعنت دی، حتی چې د دوی ترمنځ واسطه کوونکی هم ګناه ګار دی، چې د حرمت دلایل به یې د رشوت ارکان عنوان لاندې راشي.

د رشوت ارکان:

د رشوت ارکان څلور دي:

۱ـ راشي.

۲ـ مرتشي.

۳ـ رایش.

۴ـ د رشوت مال.

---

۱. محمد بن علی شوکانی، سیل الاوطار بن احادیث سید الاخیار بېروت ج ۱ ص ۲۱.

۲. مائده / ۲ سید علي ریاض المسائل فی بیان الاحکام بالدلائل انتشارات ال بیت ج ۱ / ۵۰۵.

۳. محمد حسن نجفي اصفهاني، جواهر الکلام ج ۴ ۵۲۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ـ د رشوت لومړی رکن راشي (رشوت ورکوونکی):

د رشوت حرمت راشي، مرتشي او د دوی ترمنځ واسطې کولو والا ته دی، خو د ضعف د شدت له مخې ځینې حالاتو کې توپیر کوي. وګورئ، چې د رشوت حرمت مرتشي ته د اطلاق عمومیت لري. حال دا، چې ځینې مواردو کې د راشي له خوا رشوت ورکول د راشي لپاره جائز وي لکه، چې د حق حاصلولو لپاره یې بې له رشوت ورکولو بله هیڅ لاره نه وي؛ نو د خپل حق د حصول لپاره رشوت ورکوونکی نه ګناه ګاریږي، چې دا موضوع په لاندې ډول مخې ته راځي:

د حق حاصلولو لپاره رشوت ورکول:

محمد حسن اصفهاني نجفي په جواهر الکلام فی شرح شرائع الاسلام کې راوړي دي چې: "نعم لو کان التوصل بها الی حق قد توقف علی ذالک لم یاثم هو و اختص الاثم بالاخذ" یعنې، هو! که حق ته رسیدل رشوت پورې موقوف وي رشوت ورکوونکی نه ګناه ګاریږي، بلکې رشوت اخستونکی ګناه ګاریږي؛ نو څرګنده شوه، چې د خپل حق حاصلول یې بې له رشوت ورکولو بله لاره نه لري. په داسې حال کې رشوت ورکول جواز لري که څه هم اخستونکي ته یې اخیستل حرام دي.

همدارنګه مبسوط کې راغلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

"ان کان لاجراء منه علی واجبه لم یحرم علیه ان یرشو کذلک لانه یستنفذ ماله فیعمل ذلک له و یحرم علی الاخذ" [۱] یعنې که رشوت ورکول د کوم واجب کار لپاره وي په دغه قصد حرام نه دی ځکه چې دی په دغې وسیلې خپل مال ته له تلف نجات ورکوي. که څه هم رشوت اخیستونکي ته حرام دی (قاضي وي که د دولت بل کوم کارمند یامصلح).

او المغني ابن قدریه ویلي دي "ان رشاه لیدفع ظلمه او یجریه علی واجبه فقد قال: عطا و جابر بن زید و الحسن لا باس به" یعنې په دې قصد، چې ظلم له ځان نه دفع کړي یا خپل واجب کار روان کړي.

یو شمېر فقهاوو لکه عطاء جابر بن زید او حسن ویلي دي، چې باک نه لري.

په سنن کبری کې راغلي دي: "عن وهب لیست الرشوة التی یا ثم فیها صاحبها بان یرشوه فیدفع عن ماله و دمه انما التي تاثم فیها ان ترشو لتعطي ما لیس لک" [۲] یعنې له وهب روایت دی: هغه رشوت، چې ورکوونکی یې ګنهګارېږي، دا نه ده، چې د رشوت په ورکولو داسې څه په لاس راوړي، چې ستا نه وي.

ابن حزم ویلي دي: که څوک وتوانېږي، چې بې له رشوت ورکولو ظلم له خپل ځان دفع کولای شي د یوه فلس په اندازه رشوت ورکول هم جائز نه دي، خو که د ظلم له دفع کولو ناتوانه وي او د حق د تحصیل لپاره غیر له رشوت ورکولو

---

۱. جواهر الکلام مخکینی مرجع ج ۴ ص ۱۳۱.
۲. سنن کبری سابق ج ۱۰ ص ۴۳۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله لار نه لري خدای تعالی یې د دې آیت شریف په دلیل "لا یکلف الله نفساً الا وسعها" دی، نه نیسي.[۱]

او محقق طبا طبایي لیکلي دي: که د حق په لاس راوړل یې له رشوت ورکولو ممکن نه وي د رشوت ورکول په کې جائز دي ځکه چې د دې فقهې قاعدې (الضرورات تبیح المحظورات) له مخې، چې اضطراري حال حرام او ممنوع شیزونه هم مباح او جایز وي، د هغه رشوت ورکول هم جایز وي.[۲]

د حق په لاس راوړل د ژوند له ضروریاتو دی. هر څوک حق لري، چې خپل حق په لاس راوړي او رشوت ورکول، چې د محظوراتو (ممنوعاتو) له جملې دې حق ته د رسېدلو لپاره یې ورکول مباح کیږي. لکه، چې لوږې او تندې لپاره، چې مرگ سره مخ کیږي. له محرماتو تناول ورته حلال گڼل کیږي.

او محمد حسن نجفي اصفهاني لیکلي دي: "انسان کولای شي، د خپل حق په لاس راوړلو لپاره په رشوت یا په مثل د هغه چې د اختیار په وخت کې د هغو اجرا کول حرام وي، لاس پورې کړی او اجراء یې کړي، ځکه چې د دغه رشوت ورکول د زور له مخې دی او شرعاً او عقلاً په دې حال کې رشوت ورکوونکی د مکره په حال کې دی، چې د پیغمبر صلی الله علیه وسلم د دې فرمودې له مخې (رفع مااستکرهو علیه) یعنې د هغه عمل گناه چې په زور شوی وي زما له امت پورته شوی یعنې مواخذه یې رفع شوې ده او همدارنگه په حدیث شریف کې راغلي دي، چې: "رفع عن امتی ما لا یطیقون" یعنې زما

---

۱. ابن حزم، المحلی ج ۹ / ۱۵۷.
۲. ریاض المسائل ج ۱ / ۵۰۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له امت تحمیلي گناه لري شوې ده او کېدلای شي پر دې قول (لا ضرر و لا حرج) قاعده استدلال شي. په دې معنا ، چې د حق د تحصیل لپاره رشوت ورکول، چې حرام دي، خو چې غیر له هغه بله لار یې نه وي موجب د ضرر او حرج ده، چې پېغمبر صلی الله علیه وسلم د (لا ضرر ولا ضرار فی الاسلام) او د (ولا حرج فی الدین) فرمودو له مخې یې حرمت نفي شوی دی. یعنې هغه حکم، چې موجب یې ضرر وي یا یې مکلف په مشقت کې اچوي په اسلام کې وجود نه لري. دا و د رشوت له څلورو ارکانو د لومړي رکن (راشي) په برخه کې لنډ معلومات، چې په پوره ډول وړاندې شو. اوس د رشوت د دویم رکن (مرتشي) په بیانولو پیل مخې ته راځي.

د رشوت دوه یم رکن مرتشي:

مرتشي هغه دی، چې د رشوت پر اخیستلو د شریعت او قانون په خلاف کار کوي. که قاضي وي په ناحقه حکم کوي، که د ادارو کارمند وي د نورو د حقوقو د تضیع موجب گرځي.

د رشوت اخیستلو په حرمت کې هیڅ اختلاف نشته، د رشوت د دې رکن د حرمت په برخه کې د اثبات دلایل د الله تعالی له کتاب قرآن مجید او د رسول الله صلی الله علیه وسلم له احادیثو او دامت له اجماع او عقل د رشوت تر نورو ارکانو خورا ډېر دي، او زیات تاکید د رشوت په حرمت د هغه په اخیستونکي پورې تعلق لري او د فقهاوو له فتاواوو لاندې خو دلایل ذکر کوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیخ طوسي ویلي دي "وهو حرام علی المرتشی بکل حال" [۱] یعنې د رشوت اخیستل په هر صورت اخیستونکي ته حرام دي، (بکل حال) کلمه ښیي، چې دا قول مطلق دی.

فاضل مقداد لیکلي دي "و اما اخذها فهو فاعل حرام سواء حکم بحق او باطل للدافع او علیه" [۲] یعنې رشوت اخیستونکی د حرام فعل فاعل دی. که په حق حکم وکړي او که په باطل، که د راشي په گټه وي یا په نقص د هغه.

شافعي محي الدین د رشوت د حرمت په برخه کې ویلي دي "تفقوا علی تحریم الرشوة علی القضاء بحق او باطل او تعجیلا لقضاء بحق او باطل" یعنې علماوو د رشوت د حکم د تحریم په مورد کې اتفاق کړی. که قضاوت یې په حق وي یا په باطل یا لپاره د معطلولو د قضاوت، په حقه وي یا په باطل د دوی منظور مرتشي دی.

سرخسي ویلي دي: "الرشوه فی الحکم و هو حرام" [۳] رشوت په قضاوت کې حرام دی او (فی الحکم) قید یې قرینه ده چې د دوی منظور مرتشي دي.

ابن قدامه ویلي دي: "و اما الرشوة فی الحکم فحرام بلا خلاف" یعنې رشوت په فیصله او حکم کولو کې بې له خلافه حرام دی.

په مواهب الجلیل کې راغلي دي، چې: "یحرم علی القاضی اخذ الرشوه فی الاحکام یدفع بها حقا او یشهد بها باطلا" [۱] یعنې د قاضي لپاره رشوت

---

۱. شیخ طوسي: المبسوط ج ۸ ص ۱۵۱.
۲. کنز العرفان ۲۸ / ۱۳.
۳. سرخی، المبسوط ج ۲۷/۱۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخیستل حرام دي، چې د هغه په توګه حق باطل کړي، یا باطل په پښو ودروي.

د فقهاوو له ویناوو څرګندیږي، چې رشوت اخیستل مطلقاً په هر حال کې حرام دی. که په حق حکم وکړي که په باطل، په نفع د رشوت ورکوونکي وي او که د هغه په ضرر وي، چې د قاضي په حکم کې اثر وکړي او که یې ونه کړي، دا و د رشوت دویم رکن، چې څه نا څه شرح شو. اوس د رشوت د دریم رکن بیانول مخې ته راځي.

د رشوت دریم رکن (رایش):

د رشوت دریم رکن (رایش) یعنې هغه د راشي او مرتشي ترمنځ واسطه والا دی، چې د احادیثو په روایتو کې (الماشي بینهما) او په (بینهما یمشي) سره یاد شوی دی.

په مجمع البحرین کې راغلي دي، چې "الساعي بینهما یزید لهذا و یستنقص لهذا و هو الرایش" (۲)

یعنې څوک، چې د رشوت ورکوونکي او رشوت اخیستونکي ترمنځ هاند او هڅه کوي چې د رشوت پیسې زیاتې او کمې کړي هغه ته (رایش) وایي.

په لسان العرب کې راغلي دي: "الرایش الذی یسعی بین الراشی و المرتشی" (۳) یعنې رایش هغه دی، چې د رشوت ورکوونکي او رشوت

۱. مواهب الجلیل ج ۸ / ۱۱۵.
۲. مجمع البحرین ج ۱ / ۱۸۴.
۳. ابن منظور لسان العرب ج ۳۲۲/۱۴.

www.meltahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخیستونکي ترمنځ مصالحه کوي، چې د رشوت په اندازه کې د یو او بل توافق راولي.

زمحشري ویلي دي: "والمراد بالرايش هاهنا الذی یسعی بین الراشی و المرتشی لانه یریش هذا من مال هذا" [۱] یعنې رایش هغه څوک دی، چې د راشي او مرتشي ترمنځ په تلاش کې وي، چې د راشي د مال مرتشي ته رشوت ورکوي.

څرنګه، چې رشوت بد او د ټولنې له کرغېړنو اعمالو څخه دی او غیر له شرعي نهې په عقل او عرف کې یې هم قباحت روښانه دی، د هغو عاملان هاند کوي هغه (رشوت ورکول) پټ وساتي او د لېدونکو له سترګو یې لرې ګوښه سرته ورسوي، له دې امله یو شمېر افراد، د واسطې په عنوان د راشي او مرتشي ترمنځ د ارتباطي پله په څېر فعالیت کوي. لومړی د افرادو او د هغوی د مشکلاتو پېژندنه کوي او طرفین یو له بل نه ترس او وهمه لري، له دې امله د رشوت په برخه کې وارد روایتونه سربېره په رشوت ورکوونکي او رشوت اخستونکي د هغوی ترمنځ واسطه باندې هم، چې لعنت ویل شوی دی معلومېږي، چې دا هم یو حرام کار دی ګناه ده او ټول احادیث، چې د رشوت ورکوونکي او د رشوت اخستونکي په باره کې راغلي د هغو ترمنځ د واسطو لپاره هم دي، ځکه چې درې واړه د رشوت په کار کې یو بل سره همکاري کوي او هر یو د خپل نقش په اندازه په دې ستره ګناه کې شریک دی.

---

۱. زمحشری، الفائق فی غریب الحدیث ج ۲ / ۲۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رشوت څلورم رکن د رشوت مال :

د رشوت څلورم رکن د رشوت مال دی، چې رشوت ورکوونکی يې خپل باطل مقصود ته د رسېدو لپاره يې رشوت اخيستونکي ته ورکوي. په دې برخه کې، چې څه د بحث وړ دی دا دی :

آيا هغه څه، چې رشوت ورکوونکی يې د رشوت په ورکولو لاس ته راوړي د رشوت عنوان لاندې راځي که نه؟ مثلاً څوک چې قاضي ته رشوت ورکړي، چې په نفع يې حکم وکړي، او له دې لامله دې رشوت يوه اندازه پيسو ده پورې تعلق ومومند، ايا دغه پيسې حرامې دي که نه؟ دا مسئله که څه هم فقه کې مطرح شوې نه ده، خو ځواب کې يې بايد وويل شي : دې مسئله کې که د راشي په نفع په باطله توګه حکم وشي او د بل حق تصاحب کړي بايد، چې حرام وبلل شي؛ ځکه چې عدواناً د غير په مال کې تصرف کوي، او داسې تصرف د غير په مال کې په باطل د مال خوړل دي، چې د دې مبارک آيت له مخې "لا تاکلوا اموالکم بينکم بالباطل" خپل مالونه په خپلو منځو کې په باطله مه خورئ. ځکه، چې نهي ترې شوې ده.

له پورتنيو ذکر شويو مبارکو آياتو او سپېڅلو احاديثو او د اسلامي امت له اجماع او معقولو دلايلو څرګندېږي، چې د رشوت خوړلو مسئله په اسلام کې دومره بده او قبيحه ده، چې د کبيره ګناهو په لړ کې ځای نيسي؛ نو له دې لارې که په نوم د هديه، تعارف، حق الزحمه د پښو کرايه، انعام او داسې په نورو نومو له کوم څيز استفاده وشي هغه هم رشوت بلل شوی، چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

غولوونکو عبارتو او عناوینو د رشوت په ماهیت کې تغییر نه راځي، په هر صورت لـه دې لارې، چې پیسې یا کوم شیز اخستل کیږي حرامې او نامشروعې دي.

رشوت ورکول او رشوت اخیستل د اجتماعي عدالت مهم مانع کوونکی دی او قانون ماتونه منځته راولي او منحرف خلک د خپلو شومو هیلو د ترسره کولو لپاره د رشوت په توګه قانون ماتوي. نو هر څوک د رشوت قباحت باندې پوهیږي، له دې امله د عقل او نقل په مقتضی د هر سالم عقل څښتن متقي انسان د رشوت له داسې مهم خطر ځان ژغوري او مجادله ورسره کوي، دا ځکه، چې د رشوت په بلا اخته کسان د خدای تعالی د قهر، غضب او لعنت مورد ګرځي، دنیا کې یې دغه بې تربیه ګي امکان لري، چې نسل کې یې هم پیدا شي او په آخرت کې به په ډول ډول عذابونو وکړول شي. دا ځکه، چې د چا په وینه، غوښه او پوستکي کې حرام مال ګډ شي په معنوي، بدني او روحي روزنه کې یې بدې اغیزې کوي او د انسانیت له لارې بې لارې کیږي، غوښه، پوستکی او هډوکي یې له حرامو جوړیږي او د چا وجود چې له حرامو جوړ وي معنویت او ښو اخلاقو ته تمایل نه ښیي. لکه، چې پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: "کل لحم نبت عن الحرام فالنار اولی به"[۱] یعنې هره غوښه، چې له حرامو جوړه وي اور ورته غوره دی.

---

۱. مهدی تراقی، جامع السعادات ج ۲/۱۲۵-۱۲۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رشوت په توګه ټولنيز نظام ګډوډيږي، د اقتصاد سالم بنيادونه او د ټولنې ټينګې اړيکې سستوي، بدې او ناکاره اړيکي د ذلت، خوارۍ، ظلم، چل، فريب روحيات رواجوي.

څرنګه، چې رشوت شريعت کې حرام دی. شرعاً يې حلال ګڼل سړی کفر ته باسي، نو رشوت، چې داسې يو ناوړه او کرغېړن کار دی، چې د حلال ګڼلو په صورت کې يې مرتکب کافر کيږي لازم دي، چې په کلکه ترې ډډه او ځان ژغورنه وشي او ټينګې تقوی ته مخ واړول شي.

د رشوت مالکيت او ضمان :

څرنګه، چې د رشوت مال حرام دی له دې کبله يې د رشوت اخيستونکي مالکيت په کې نه صحيح کيږي. بناء پر دې رشوت اخيستونکی مکلف او موظف دی، چې هغه د رشوت مال بېرته خپل خاوند (مالک) رشوت ورکوونکي ته ورکړي او که د رشوت عين مال تلف شوی وي که مثلي وي د هغه مثل دې ورکړي او که قيمتي وي د هغه قيمت دې رشوت ورکوونکي ته ورکړي، په هر حال رشوت اخيستونکي باندې واجب دي، چې د رشوت مال خپل څښتن ته بېرته ورکړي؛ ځکه، چې د رشوت د مال ملکيت د هغه له څښتن (رشوت ورکوونکي) سره پاتې دی.

نو په حرام څيز، چې د غير لاس مستقر شي د "علي اليد ما احدث حتی تودی" قاعدې له مخې يې ضامن دی.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابن قدامه لیکلي دي : "فاذا ارتشی الحاکم او قبل هدیة لیس له قبولها فعلیها ردها الی اربابها" (۱) که حاکم او قاضي رشوت واخلي او یا هدیه قبوله کړي هغه رشوت او هدیه دې خپل څښتن ته رد کړي، د دې لپاره، چې دا مال یې په ناحقه او بې له شرعي مجوز اخیستی دی. همدارنګه د (العقود تابعة المقصود) یعني عقدونه د مقصود تابع دي نو که څوک له کوم عقد لکه (هبه) فاسد او غیر شرعي قصد ولري دغه عقد یې هم فاسد دی، له دې امله که د معاملې دواړه خوا د عقد د خپلې معنی قصدونه لري، بلکې له لفظ د بلې معنا قصد ولري یا ایجاب او قبول د هزل او شوخۍ په قصد وکړي. دغه معامله حقیقت نه پیدا کوي، نو که معامله د کوم حرام کار متضمنه وي لکه د انګورو بیع د مسکرو مشروباتو جوړولو په قصد، دغه معامله باطله او حرامه ده ځکه چې له معاملې د حرام فعل قصد شوی دی.

نو عقود، چې د هبه، وقف، بیع، عاریت او ... په لفظ د رشوت ورکولو په قصد اجرا شي یو هم د دې عقودو حقیقت نه پیدا کوي. له دې امله د رشوت مال د هغه د څښتن (راشي) په ملکیت کې باقي دی، او رشوت اخیستونکی، چې د چا مال مثلاً د هبه په عنوان قبض او اخیستی وي باید هغه خپل څښتن ته بېرته ورکړي او که هغه یې تلف کړی وي د هغه مثل یا قیمت دې ورکړي بناء پر دې که د چا له خوا رشوت د هبه، بیع، وقف یا بل څه په نوم واقع شي بیا یې هم خاوند ته په بېرته ورکولو ملزم دی.

---

۱. جواهر الکلام ج ۴/ ۱۳۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محاباتي بيع په ترڅ کې رشوت :

محابات د (حبو) له مادې د هديه، تحفه، سوغات، ډالۍ، د طرفينو عطا او د ورکړې معنا لري، او يو له مشتقاتو يې د (حبون) ګړه ده، چې فقهي اصطلاح کې د ګوتې ساعت (ګړۍ) او داسې د بل څيز معنا پورې اختصاص لري، چې پس له مرګ يې مشر زوي پورې اختصاص مومي.

او محاباتي بيع هغه ده، چې : څوک يو څيز له خپل اصلي قيمت په کم قيمت وپلوري يا يې واخلي، چې په مقابل کې يې هغه خپل مورد نظر هدف ته ورسيږي نو که محاباتي بيع د رشوت په قصد وي څرنګه، چې حرام اثر پرې مرتب شوی وي ځکه هغه بيع باطله وي. لکه د لس زرو افغانيو قيمت والا څيز، چې په قاضي يا په بل کارمند په پنځه زره افغانۍ وپلورل شي، چې له دې لارې د هغه رضايت ترلاسه کړي، او په نفع يې حکم ورکړي يا يې بل کار سرته ورسوي. څرنګه، چې دا ډول معامله د رشوت په قصد سرته رسېدلې وي باطله ده ځکه چې قصد د عقد اصلي رکن دی او څرنګه، چې قصد په دا ډول معاملو کې د حرام هدف لپاره وي معامله هم حراموي، او دا ، چې د معاملې قصد حقيقت نه وي موندلی اصلاً معامله نه وي شوې نو فقها دا ډول بيع حرامې باطلې او د رشوت له مصاديقو ګڼي ليکلي يې دي :

"و مما يعد من الرشوة او يلحق بها المعاملة المشتملة على المحاباة" [۱] يعنې له هغه څيزو ، چې رشوت ګڼل کيږي يا په رشوت پورې ملحق کيږي

---

۱. شيخ مرتضی المکاسب ص ۳۱

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

محاباتي معامله ده، دوی ویلي دي که محابات په دې قصد اجرا شي، چې قاضي د ده په نفع حکم وکړي یا داسې بل شرط یې د عقد په ضمن کې نظر کې نیولی وي، هغه رشوت او حرام دی؛ او سربېره پر دې، چې حرام دی، فاسد هم دی، چې تملیک او تملک په کې نه راځي، په هغه منصوصي دلایلو، چې د راشي په ملکیت کې د رشوت د مال په بقا دلالت کوي، دا ډول معاملې باطلې دي.[۱]

د فقه په کتاب القضاء کې راغلي دي: چې په دې معامله کې هدف د قاضي د نظر جلبول دي، چې د حکم په صادرولو کې د ده نفع په نظر کې ونیسي او هر عقد، چې قصد یې د حکم په صادرولو کې د قاضي د توجه جلبول وي د رشوت له اقسامو ګڼل کیږي.[۲]

www.melitahrik.com 0777 400 116

۱. جواهر الکلام ج ۲۲ / ۱۴۹.
۲. سید عبدالکریم موسوي اردبیلي، فقه القضاء، انتشارات مکتب الاعلام الاسلامی ص ۳۴۵-۳۴۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په محاباتي بيع کې د اهل سنت د فقهاوو نظر:

ابن قدامه ويلي دي: "لا ينبغي لقاضي ان يتول البيع و الشراء بنفسه"[۱] قاضي ته نه ښايي، چې په خپله پلورل او رانيول وکړي په دې دلايلو.

۱ـ پيغمبر صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي: "ما عدل و ال اتجرفی رعيته ابدا" يعني اسلامي والي او حاکم، چې په خپله رعيت سره پلورل او رانيول کوي هيڅکله يې عدالت نه دی کړی.

۲ـ دی (قاضي) خلک پېژني او محاباتي بيع ورسره کوي.

۳ـ قاضي د خلکو له خدمت وځي، قاضي بايد د قضا ځای ته اول وخت کې ورشي د خلکو مشکلاتو ته رسېدنه وکړي، نه دا چې په معاملو او نورو کارو پسې وي لکه چې ابوبکر رضي الله عنه تصميم ونيو، چې د معاملو لپاره بازار ته ولاړ شي. اصحابو ورته وويل: دا کار تا د خلکو له کار کولو وباسي. ده ورته وويل: نشم کولای، چې عيال مې بې مصرفه پرېږدم او ضايع يې کړم. نو اصحابو رضي الله عنهم ورته له بيت المال مصرف وټاکه نو دې له معاملو کولو منصرف شو.[۲]

۴ـ له امام ابوحنيفه رحمة الله عليه نقل شوي دي، چې قاضي ته معامله مکروه ده. د پلورلو او رانيولو لپاره دې وکيل ونيسي. ځکه، چې خلک

---

۱. المغنی ج ۱۱ ص ۴۳۹.
۲.همدغه مرجع المغني ج ۱۱ ص ۴۳۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قاضي وګوري هغه پېژني. په هماغه دليل د ابوبکر رضي الله عنه معامله ورسره کوي. [۱]

www.melitahrik.com
0777 400 116

۱. المغني ج ۱۱ ص ۱۳۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رشوت ډولونه :

رشوت دوه ډوله دی یو مالي او بل غیر مالي :

مالي رشوت : مالي رشوت هغه دی، چې یو عین شی په رشوت ورکړل شي، چې تفصیل یې پورته مباحثو کې مفصل یاد شو او غیر مالي رشوت په لاندې ډول بیانوو:

غیر مالي رشوت :

رشوت په مال پورې منحصر نه دی، بلکې غیر مالي اعمال لکه اقوال هم رشوت کېدلای شي. د مثال په ډول ځوک چې د قاضي د نظر د جلبولو لپاره د هغه ستاینه کوي، تکریم او تعظیم یې کوي، یا یې په نفع خبرې او تبلیغ کوي، دا ټيزونه حرام دي یا یې کارونه کوي. ما یحتاج یې کور ته اخلي، موټر یې ترمیموي... دا ټول په رشوت کې راځي، له دې کبله محقق یزدي ویلي دي : رشوت کله مال وي لکه عین او منفعت او کله د قاضي لپاره عمل وي لکه د کپړو جوړول، د کور اعمار او کله قول وي لکه ستاینه او مدح، چې زړه یې ځان ته راواړوي او په نفع یې حکم وکړي او کله فعل وي، چې د قاضي ما یحتاج پوره کړي، چې دا ټول حرام دي.[۱]

د اهل سنت او جماعت له نظره د غیر مال رشوت :

په اهل سنت او جماعت کې هم غیر مالي رشوت حرام ګڼل شوی دی.

---

۱. شوکاني نیل الاوطار بیروت ۱۹۷۳ ج ۲۲۲/۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوکاني ویلي دي: په اسلام کې هر شیز، چې فایده ولري مال وي که منفعت یا کار، چې د رشوت په قصد وي حرام دی، پیسې وي که جامې لکه، چې د خیبر یهودیانو عبدالله رواحه ته پېشنهاد کړی و، او که خوراکي شیزونه وي لکه، چې د منهې تعارف عمر بن عبدالعزیز ته شوی و او همدارنګه هدیه، قرض، عاریت، چې د رشوت په نیت وي یعنې چې کومه ورځ به قاضي یا بل کارمند ده سره په ناحقه مرسته وکړي دا رشوت او حرام دی. [۱] همدارنګه په همدې کتاب مجمع البحرین کې راغلي دي، چې: "ما یعطیه الشخص الحاکم وغیره لیحکم له و یحمل علی ما یرید" [۲] یعنې رشوت هغه شیز دی، چې فرد یې حاکم یا بل کارمند ته ورکوي، چې په نفع یې حکم وکړي یا د ده په میل عمل وکړي، دلته د (وغیره) لفظ نه عمومیت ثرګندیږي. یعنې، چې غیر له قاضي بل چا ته رشوت ورکول هم رشوت او حرام دي او د (و یحمله علی ما یرید) جملې نه معلومیږي، چې غیر له قضاوت نورو امورو کې هم د مال ورکړه رشوت دی.

ابن اثیر د رشوت په برخه کې ویلي دي: "الوصله الی الحاجة بالمصانعة" [۳] یعنې رشوت هغه دی، چې څوک د یو شي په ورکولو خپلې غوښتنې ته ورسیږي، دی تعریف کې هم د قاضي قضاوت او د نورو ادارو او مؤسسو کړنې شاملې دي.

۱. فخر الدین مجمع البحرین ج ۱ / ۱۸۴.
۲. قیوی، مصباح المنیر ج ۱ / ۲۲۲
۳. زمحشری، الفایق فی غریب الحدیث ج ۲ / ۴۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثاني شهيد ويلي دي : "انفق المسلمون على تحريم الرشوة على القاضى و العامل" [۱] يعنې ټول مسلمانان د رشوت په تحريم قاضي او عامل ته اتفاق لري، د رشوت دغه حرمت، چې د قاضي لپاره دی همدا ډول د هر كار سند لپاره هم دی.

هديه (د هديې مقصد او ډولونه) :

د هديه پېژندل ګلوي :

هديه (سوغات، ډالۍ): د مينې او لورونې د ايجادولو او د ګرانښت د څرګندولو لپاره، چې خلک يو بل ته كوم څيز وركوي هغه ته هديه (بخشش، سوغات، ډالۍ) وايي : خو كه څوک هديه قاضي باطل مقصود ته د رسېدو لپاره قاضي ته وركړي، دې برخه كې امام صادق له پېغمبر صلى الله عليه وسلم داسې روايت رانقل كړی دی :

"الهدايا على ثلاثة اوجه : هدية مكافات و هدية مصانعة و هدية لله عز و جل" [۲] يعنې هديه درې صورته لري. يوه د انعام او سوغات په صورت، بله هديه د رشوت په صورت دريېمه هديه د خدای تعالی لپاره.

۱ ـ د مكافات هديه : له امام صادق رحمة الله عليه روايت دی، چې نبي صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي : "نهادوا و تحابوا" [۳] يعنې يو بل ته هديې وركړئ، چې مينې مو زياتې شي او ابن عساكر له عائشه رضي الله عنها

۱. نيل الاوطارج ۴ / ۲۲۸.
۲. كنزل العمال ج ۲/ ۱۱۰.
۳. كنز العمال ج ۲ / ۱۱۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

روایت کړی دی، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: "تهادوا، تزدادوا حبا" [۱] یو بل ته هدیې ورکړئ، چې یو بل باندې مو ګرانښت زیات شي.

۲ـ د مصانعې هدیه: یعنې د طرفینو سازش د یوه داسې باطل کار ته د رسېدو په قصد، چې قانوني ممانعت ولري. د رشوت په صورت سرته رسېږي او (فرهنګ نوین) مصانعه د رشوت په معنا ترجمه کړی ده ځکه، چې دا ډول هدیه د رشوت شبیه یا په خپله رشوت دی، چې صورت یې په نوم کې یو له بله توپیر لري، خو د نوم تغییر د ماهیت په تغییر کې د اشیاوو او د هغو په احکامو کې به تاثیر نه لري.

دا ډول هدیې په مرکزو، مؤسسو، سازمانو کې، چې حکومتي مسؤلیتونه لري په هغو کې سرته رسیږي، د دې ډول هدیې په برخه کې له نبي صلی الله علیه وسلم روایتونه رانقل شوي دي، چې له هغې جملې "هدیة الامراء غلول" [۲] یعنې امرانو ته هدیه ورکول خیانت دی او "و هدایا العمال سحت" [۳] د دولت کارمندانو ته هدیه ورکول حرام دي او "هدایا العمال حرام کلها" [۴] یعنې هغه هدیې، چې د دولت کارمندانو ته ورکول کیږي، ټولې حرامې دي. د

۱. کنز العمال ج ۲ / ۲۲۲.
۲. جواهر الکلام ج ۲۲ / ۱۴۷.
۳. کنزل العمال ج ۲ / ۱۱۲.
۴. بیهقي، سنن کبری ج ۱۰ / ۱۳۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغو روایتونو په اساس فقهاوو په دا ډول هدیه د حرمت حکم کړی دی او عموماً هغه رشوت یا د رشوت حکم کې بولي.

له حضرت علي رضي الله عنه روایت دی، چې : "اخذ الامر الهدیة سحت و قبول القاضی الرشوه کفر" [۱] یعنې امرانو ته هدیه اخستل حرام دي او قاضي ته د رشوت قبلول کفر دی.

د رشوت او مصانعې توپیر :

رشوت یو ډول معامله او قرارداد دی، چې د راشي او مرتشي ترمنځ، چې راشي د رشوت په ورکولو قرارداد کوي او مرتشي (قاضي یا عامل) به د هغه په نفع حکم کوي او باطل کار کوي. او مصانعه هدیه کې قرارداد نه وي خو اصلي هدف یې دا وي، چې د قاضي یا عامل توجه ځان ته مایله کړي، چې خپل باطل منظور ته ورسېږي. [۲]

فقهاوو مصانعه هدیه حرامه او د رشوت په حکم کې ګڼلې ده، ځکه چې منظور یې په کې د قاضي دتوجه جلبول وي، چې د هغه په نفع حکم وکړي.

په فتح الباري کې راغلي دي چې : "الذین یهدي لا یخلوا ان یقصدون المهدي الیه اوعونه او ماله" یعنې څوک، چې هدیه ورکوي دغه درې هدفونه لري :

۱ـ چې هغه ځان ته دوست کړي.

---

۱. کنز العمال ج ۲ / ۱۱۲.

۲. مسالک الافهام ج ۲ / ۴۰۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـ کومک او مساعدت ورسره وکړي.

۳ـ یا غواړي د همدې هدیې په مقابل کې لا زیات مال په لاس راوړي نو غوره هدیه هماغه لومړی ډول ده، چې د مسلمانانو په منځ کې دوستي پیدا شي، او دریم ډول هدیه جایزه ده او دوه یم قسم هدیه پر دوه ډوله ده:

۱ـ چې هدیه د کومک په اطاعت او د ثواب کار په قصد وي دا مستحب ده.[۱]

قدامه ویلي دي: "هو لا یقبل هدیة لان الهدیة یقصد بها فی المغالب استعانة قلبه لیعتنی به فی الحکم فتنبه الرشوه"[۲] یعنې قاضي نه شي کولای، چې هدیه قبوله کړي؛ ځکه،چې له هغو یې قصد دا وي، چې د قاضي زړه په لاس راوړي، چې د ده په نفع حکم وکړي او دا د رشوت غوندې ده.

او مسروق رحمه الله ویلي دي: "اذا قبل القاضي الهدیة اکل السحت"[۳] یعنې که قاضي هدیه قبوله کړي حرام یې خوړلي دي او که چا مخکې له قضا هدیه ورکوله وروسته له قضا هم هغه قبلولې شي خو غوره دا ده، چې له تهمت ساتلو لپاره هدیه قبوله نه کړي، چې د رشوت خوړلو له تهمت په امان پاتې شي. له امام ابوحنیفه رحمة الله تعالی علیه او له یارانو یې روایت دی، چې: قاضي ته به ذکر شویو اوصافو د هدیې قبلول مکروه دي نه حرام.

---

۱. فتح الباري فی شرح صحیح البخاری ج ۵ / ۱۳۹.
۲. المغني و شرح الکبیر ج ۱۱ / ۲۳۷.
۳. المغنی و شرح الکبیر ج ۱۱ / ۴۳۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په مواهب الخلیل کې راغلي دي، چې: علماء د هدیې قبلولو په کراهت کې اختلاف نه لري، او دا د امام مالک رحمة الله علیه نظر هم دی.

همدې کتاب کې راغلي دي، چې: "لا یحوز لهم قبول الهدیة من احد الخصمین مادامت الحکومة ما بینهما" [۱] یعنې قضاتو او کارمندانو ته د دعوی له دواړو خواوو د هیڅ هدیه جواز نه لري، چې دعوی یې ورسره دائره او دوران لاندې وي؛ ځکه، چې دا هماغه رشوت دی.

ابن ابي الحدید نقل کړی دی، چې یوه سړی حضرت عمر رضي الله عنه ته همیشه د څلور کلنې اوښې ورون د هدیې په ډول وروړ خو یو وخت، چې له دغه سړي سره د چا دعوی ورته راغله مقابل سړي ورته وویل: زمونږ ترمنځ داسې فیصله وکړه، چې د اوښې ورون دې جدا کاوه. عمر رضي الله عنه ویلي دي له هغې ورځې وروسته همېشه د عدل په برخه کې شکمن وم ترڅو چې وویرېدم خپلو ټولو کارمندانو ته مې ولیکل، چې: هدیه مه قبلوئ، چې هدیه تاسو ته هماغه رشوت دی. پس له هغه مې د هیڅا هدیه قبوله نه کړه.

په قضاوت اجره اخیستل:

شیخ په نهایه کې ویلي دي: غوره دا ده، چې په ټولو صورتونو کې دې قاضي د اجرې له اخستلو څخه ځان وساتي. [۲]

---

۱. مواهب الجلیل ج ۸ / ۱۱۳.

۲. طوسي، نهایه رقم چاپ ص ۳۶۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او جواهر کې راغلي دي "و التحقیق عدم جواز اخذ العوض منه مطلقاً" [۱] یعنې تحقیق دا دی، چې د قضاوت اجره اخستل له متخاصمینو یا له دریمګړي په عیني او کفایي هر ډول قضاوتو کې محتاج وي او که نه وي جواز نه لري؛ ځکه، چې قضاوت الهي منصب دی او په هغه کې اجره اخستل جواز نه لري "قل لا اسئلکم علیه اجراً الا المؤدة فی القربی" [۲] یعنې ووایه ای پېغمبره! چې د نبوت اجر له تاسې نه، نه غواړم غیر له دوستۍ د کورنۍ مې او قضاوت یو له امورو د پېغمبرۍ دی.

په حدایق کې راغلي دي، چې "والاصح المنع مطلقاً الا من بیت المال علی جهة الارتزاق" [۳] یعنې صحیح دا ده، چې په فیصلو د اجرت اخیستل مطلق ممنوع دي یعنې که له سلطان وي او که له متخاصمینو، هو که له سلطان ځنې دمصرف لپاره وي اشکال نه لري.

ځینې علماوو لکه علامه حلي ویلي دي، چې که قاضي د امام له طرفه وټاکل شي او قاضي تمکن او غني وي اجرت اخیستل په قضاوت ورته جواز نه لري، خو که قاضي محتاج وي اقرب دا ده، چې د اجرې اخیستل ورته مکروه دي.

د قاضي د ارتزاق تعریف:

۱. جواهر الکلام ج ۲۲ / ۱۱۲.
۲. شوری / ۲۳.
۳. الحدائق الناصره ج ۱۸ / ۴۱۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مفتاح الکرامه کې راغلي دي، چې : "والمراد باالرزق ما کان من بیت المال من المصالح منوطاً بنظر الحاکم" [۱] یعنې رزق عبارت له هغه څیز دی، چې اسلامي حاکم یې له بیت المال نه د مصالحو لپاره لګوي، چې اندازه یې د حاکم په نظر پورې اړه لري.

ثاني شهید ویلي دي : "اما الارتزاق فمنوط بنظر الحاکم لا یقدر بقدر" [۲] یعنې ارتزاق د حاکم په نظر پورې اړه لري، تاکلی مقدار او اندازه نه لري.

د اجورې او رزق (تنخوا) توپیر:

د اجورې او رزق ترمنځ توپیرونه په لاندې ډول دي :

۱ـ اجرت هغه مال ته وایي، چې د یوه کار د اجرا کولو لپاره ورکول کیږي او د رزق (تنخوا) په مقابل کې د کوم عمل اجرا کول شرط نه وي.

۲ـ رزق د حاکم نظر پورې اړه لري او اجرت د معاملې طرفینو پورې اړه لري.

۳ـ اجرت معمولاً د عقد د صیغې له اجرا سره وي او رزق (تنخوا) سره د عقد صیغه نه وي.

۴ـ ارتزاق له بیت المال تامینیږي او اجرت له شخصي مال ورکول کیږي.

۵ـ په رزق کې نیاز او احتیاج د مرتزق شرط دی خو اجرت دا سې نه دی.

د قاضي د ارتزاق حکم :

۱.حسینی عاملی، مفتاح الکرامه ج ۴ / ۹۷.

مسالک الافهام ج ۳ / ۸۴.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قاضي د ارتـزاق د جـواز پـه برخـه کې د اسـلام د ټولـو علمـاوو ترمنځ کـوم اخـتلاف نشـتـه. طوسي پـه مبسـوط کې د قاضـي د ارتـزاق د جـواز دلیـل د علماوو اجمـاع ښودلې ده او ویلي یې دي، چې : بیت المـال د مسـلمانانو د مصالحو لپاره دی او قضاوت د مصالحو لـه جملې نـه، چې د هغـو لـه ډېـرو ضروري امـورو ځینې دی، ځکه چې د هغې پـه وسـیله دعـوی ګانې پـای تـه رسیږي او د خلکو حقوق ورکول کیږي، مظلوم سره مرسته کیږي او ظالم دفـع کیږي.

جواهر کې راغلي دي : که د قاضي ارتزاق د حکم په عوض کې نـه وي، بلکـې د ده د ژوند د اړتیاوو د پوره کېدو لپاره وي بیا کوم اشکال نه لري.

او په تحریر الوسیله کې راغلي دي، چې : پر چا ، چې قضاوت واجب عیني نه وي د ده لپاره له بیت المال ارتزاق شته دی او که د چا لپاره قضاوت واجب عیني وي، د قاضي د احتیاج په صورت کې د ده ارتـزاق لـه بیت المـال جائز دی او د قاضي د غنا او عدم احتیاج په صورت کې له اشکال خالي نه دی، که څه هم اقوي لوری یې د ارتزاق جواز دی.

نو د قاضي د فقر په صورت کې چې قضاوت ورتـه متعین وي او کـه نـه وي ارتزاق یې له بیت المال جواز لري او ویلي یې دي : "فالظاهر جواز الارتـزاق مع الفقر مطلقاً سواء تعین علیـه القضـاء ام لا" [1] یعنې محتـاج قاضي تـه پـه

۱. محمد حسن، کتاب القضاء ص ۲۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ظاهره له بیت المال ارتزاق جواز لري، قضاوت ورته متعین وي او که نه وي.

په دې دلیل:

قاضي د مسلمانانو په امورواو مصالحو همت کوي او د بیت المال لګښت اصولاً د مسلمانانو د مصالحو لپاره دی لکه قضاء، د قرآن تعلیم، اذان او ... نور که شارع له بیت المال د ارتزاق جواز ورنه کړي قاضي په عصر او حرج لتاړېږي او په اسلام کې کوم حکم، چې د عسر او حرج موجب شی نشته او سربېره پر دې د لطف له مخې په شارع مقدس لازم دی، چې د ارتزاق اجازه ورکړي، که نه امکان لري، چې قاضي د تنګ لاسی لامله لاس په رشوت او اجرت اخیستلو پورې کړي او د امیر المؤمنین د مشهورې مکاتبې په دلیل چې د اوښ مالک ته یې دستور ورکړی و، چې قضاتو باندې مالي توسعه راولئ چې د رشوت اخیستلو بهانه ورته پیدا نه شي.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اهل سنت فقهاوو له نظره د قضاتو ارتزاق :

ابن قدامه په مغني کې راوړي دي، چې : "یجوز للقاضی اخذ الرزق"[۱] یعنې د قاضي لپاره له بیت المال رزق اخستل جواز لري او اکثرو لویانو یې جواز صحیح ګڼلی لکه قاضي شریح ابن سیرین، شافعي او د اهل علم اکثرو علماوو.

بل دلیل دا ، چې دویم خلیفه زید بن ثابت په قضاوت وټاکه. ده ته یې له بیت المال مصرف وټاکه او د ده په وخت کې قاضي شریح ته له بیت المال نه په هره میاشت کې سل درهمه ټاکل شوي وې او کله یې، چې عمار د کوفې د حاکم په توګه وټاکه او عثمان بن حنیف او ابن مسعود یې په قضاوت مقرر کړل، له بیت المال یې هره ورځ یو مږ (ګوسفند) ورته مصرف وټاکه، چې نیم به یې د عمار او نور نیم به یې د عثمان او ابن مسعود وو او کله یې، چې معاذ بن جبل او ابي عبیده شام ته ولېږل هغوی دواړو ته یې ولیکل: په خلکو کې د دوی په څېر صالح خلک قضاوت ته نه پیدا کیږي. له بیت المال څخه دوی ته کافي مصرف ورکړئ.

په مواهب الجلیل کې راغلي دي : "اما الارتزاق من بیت المال، فان من تعین علیه القضاء و هو غنی عن الارتزاق فانه ینهی اخذ العوض علی القضاء" [۲] یعنې که قاضي ته قضاوت ټاکل شوی وي او دې مصارفو ته اړتیا نه لري نو

---

۱. المعني و شرح کبیر ج ۱۱ / ۳۷۲.
۲. مواهب الجلیل، ج ۸ / ۱۱۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حکم مقابل کې عوض اخیستلو نه منع دی، څو مفهوم د دوی د فرمودو داسې دی، چې که قاضي د رزق اخیستلو ته محتاج وي باید رزق اخیستل یې له بیت المال منع نه وي.

شمس الدین سرخسي له حنفي فقهاوو ستر فقیه، د قاضي لپاره له بیت المال ارتزاق جائز ګڼلی او د دوم خلیفه عمل یې بهترین او غوره دلیل بللی ویلي یې دي:

"عن عمر بن الخطاب انه کان یرزق سلیمان بن ربیعه الباهلی عن قضاء کل شهر خمس مائة درهم" [1] یعنې دوم خلیفه سلیمان بن ربیعه باهلی ته د ده د قضاوت لپاره هره میاشت پنځه سوه درهم له بیت المال مصرف ورکول او د خلیفه دا کار غوره دلیل دی پردې چې:

امام له بیت المال نه د قاضي مصرف تامینوي او قاضي، چې هر څومره سروتمند وي خپل مصرف او د خپل عیال مصرف له بیت المال نه اخیستلای شي، هو که د ثروتمندی په صورت کې خپل مصرف له بیت المال وانه خلي د ده لپاره بهتر او غوره دی، په دې دلیل، چې خدای تعالی فرمایلي دي "و من کان غنیا فلیستعففه" [2] سربېره پر دې خپله خلیفه له بیت المال مصرف اخیسته لکه، چې صحابه وو کرامو اول خلیفه ته له بیت الماله مصرف وټاکه او دوه یم خلیفه هم له بیت الماله مصرف اخیسته.

---

۱. سرخسی، المبسوط ج ۱۲ / ۱۰۳.
۲. النساء / ۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رشوت کرغېړن اثرات:

د رشوت خوړلو موضوع يو ستر افت دی، چې له ډېرو پخوانيو زمانو يې نړۍ کې سرايت کړی او په شدت سره مخ په خپرونه کې دی، د رشوت خوړل اجتماعي عدالت له منځه وړي، قوانين له تطبيق کولو پاتې کوي، ظلم، حق تلفي، بې عدالتي، تبعيض او داسې نور کرغېړن کارونه په ټولنه کې ثبتوي او مرتکبين يې په کبيره گناه اخته کوي. له دې امله د اسلام سپېڅلی مقدس دين رشوت خوړل سخت تقبيح او محکوم کړي دي. ځکه اوس په نړۍ کې دغه بد عمل رسوا او تقبيح شوی دی او د هر چا په نظر کې يې له بد نوم نه کرکه کيږي. خو د رشوت چلوونکو ناولو گناه گارانو د رشوت خپرولو لاس نه دی اخيستی. هغوی د رشوت له بوين نوم تېر شوي اوس يې د نورو نومو په ترخ کې د ځان او هم د بل د غولونې او ټگۍ په توگه سرته رسوي او هغه داسې، چې رشوت خوړونکی او رشوت ورکوونکی له نورو نومونو لکه هديه، سوغات، ډالۍ، تعارف، حق الزحمه، د حساب حق، د لارې کرايه، د وخت اجوره، انعام او داسې نورو گړو او تورو نه استفاده کوي او ځانونه په ناپوهۍ کې اچوي. له دې، چې هيڅکله په هيڅ صورت د رشوت د نوم تغير په نورو ذکر شويو ډول نومونو د هغه په ماهيت کې تغيير نه شي راوستلای.

د هديې په برخه کې د "اشعث بن قبس" قصه د پند وړ ده، چې د علي رضي الله عنه په محکمه کې يې چا سره دعوا لرله نو پر هغه د برياليتوب لپاره يې رشوت کې د علي رضي الله عنه کور ته يو لوښی له خوږې حلوا ډک ورووړ او

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم يې پرې هديه کېښود ، نو علي رضي الله عنه سخت په غوصه شو. ويې ويل: دغه حلوا مې داسې بده راغله لکه مار چې په کې لاړې يا زهر اچولي وي. ويلي يې دي، چې پوښتنه مې ترې وکړه: دا صله ده که زکات يا د خداى تعالى د رضا لپاره؟ وويل: دا هديه ده. ما ورته وويل: ته غواړې، چې ما د خداى تعالى له دين واړوې؟ زما دې په خداى لوړه وي که اووه اقليمه او هر هغه څه، چې اسمانونو لاندې دي ما ته راکړې، چې له خداى جل جلاله نافرماني وکړم او د وربشې پوټکى د مېږي له خولې په ناروا کش کړم، هيڅکله به داسې ونه کړم![1]

اسلام د دې لپاره، چې قاضي په پټه به رشوت لتاړ نه شي، داسې لارښوونه يې کړې ده، چې قاضي ته نه ښايي بازار ته لاړ شي څو، چې د ده په تللو، چې له کوم دکان څه شی اخلي د هغه په نرخونو اثر ونه لوېږي او په قضاوت کې د تحفيف کوونکي طرفداري ونه کړي.

رشوت لکه، چې د مخه هم اشاره ورته وشوه د اجتماعي عدالت مهمه مانع او د ټولنې مهلکه ناروغي ده، چې د هغه په توګه رشوت چلوونکی منحرف افراد د خپلو چټلو مقاصدو سرته رسولو لپاره په حرام رشوت قانون ماتوي.

څرنګه، چې په پټه اجراء کيږي له دې کبله تر اوږدې مودې پورې سرته رسيږي او د ډېرو مفاسدو لکه ظلم، بې عدالتي، دروغ، چل، ټګي، غلا او نورو ګناهو موجب کيږي؛ نو د رشوت دا ډول بدو تاثيرونو اچولو د مخنيوي او له

۱. نهج البلاغه خطبه ۲۲۴ ترجمۀ دکتور سيد جعفر سهيدی، د عدالت له مجلې د لسم کال ۴۹ ګڼه لړم ۱۳۸۷ د فضل لله احسان له دري ليکنې لنډيز او ژباړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځه وړلو لپاره هر عاقل په تعمق د ایندې سنجولو او له رشوت د بچې او روغې ټولنې جوړولو په مقصد د دې خطرناکې ناروغۍ مخنیوي ته په نصیحت، تبلیغ، مسؤلو مقامو ته په اطلاع ورکولو، نیولو او داسې نورو وسایلو ورودانګې مبارزه او مجادله ورسره وکړي څو د رشوت په امحا عدالت او قانون مندي په ټولنه کې ببرته ریښې وزغلوي، وده وکړي او له رشوت خالي روغه ټولنه ورروزل شي.

د رشوت د ګناه څېړنه:

د رشوت او د هغه له مفاسدو ګناه له دوه اړخو د څېړنې وړ ده. یو اړخ یې شخصي او فردي دی، چې مرتکب یې د خدای تعالی د غوصې لعنت او عضب مورد ګرځي (العیاذ بالله) لکه، چې په اسلامي معتبرو منابعو کې راغلي دي:

"لعنة الله علی الراشي و المرتشي" یعنې رشوت ورکوونکی او رشوت اخیستونکی د خدای تعالی له رحمت څخه لیرې دي او "لعن رسول الله الراشي و المرتشي" یعنې رسول الله صلی الله علیه وسلم رشوت ورکوونکي او رشوت اخیستونکي باندې لعنت کړی دی.

او "الراشي والمرتشي و الماشي بینهما ملعونون" یعنې رشوت ورکوونکی او رشوت اخیستونکی او هغه څوک، چې د دوی ترمنځ ځي د خدای تعالی له رحمت لیرې دي.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په نړۍ (دنیا) کې به هم د رشوت له وضعي آثارو په امن کې نه وي ځکه، چې زمونږ د مسلمانانو په گروهه (عقیده) د حرام مال په خوړلو، چې د انسان په وینې، غوښې او پوستکي کې گډیږي د انسان په روحي او معنوي تربیه او روزنه بد اثر کوي او د انسانیت له مسیر د انحراف موجب گرځي.

رشوت د متوالي نسلونو په روزنه او تربیه د نامطلوبې وضع اثر کوي، داسې، چې د هر انسان نطفه له حرام مال جوړه وي، غوښه، پوستکی او هډوکی یې له حرامو رشد کوي او هغه وجود، چې ثمره یې حرام مال وي هغه معنویت او اخلاقو ته هیڅ تمایل نه لري.

دا ډول انسان د مسخ شوي غونډې وي، چې له خپل طبعي او فطري مسیر وتلی وي او په خلاف د طبعي مسیر یې گام پورته کړی وي. د دوی په برخه کې پیغمبر صلی الله علیه وسلم داسې فرمایلي دي:

"کل لحم نبت عن الحرام فالنار اولی به" یعنې هره غوښه، چې له حرامو ټوکېدلې وي اور ورته ډېر مناسب دی او فرمایلي یې دي:

"ان اخوف ما اخاف علی امتی من بعدی هذه المکاسب الحرام و اشهوه الخفیه و الربا" د رشوت د گناه د مفاسدو لومړی اړخ، چې انفرادي لوری په کې څېړل کېده په همدې ځای پای ته ورسید.

اوس د رشوت د گناه د مفاسدو په دویم اړخ، چې اجتماعي برخه احتوا کوي د هغې په څېړلو پیل کوو. د رشوت د گناه او مفاسدو د دې اړخ څېړنه په مراتبو زیات اهمیت لري او د رشوت مسئلې ته زیاته توجه له همدې اړخه ده، ځکه چې رشوت د ټولنیز نظام روغ اقتصادي بنیادونه او ټینگ پیوندونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سستوي، د بدو او ناوړو اړیکو د خورولو او د ذلت، خوارۍ، فریب او ظلم رواجولو موجب کیږي.

د رشوت مخنیوی:

د رشوت د مخنیوي لومړنی عامل د خپلې صفا مسلمانۍ، تقوا، حیا او شرم دی. هر مسلمان په هره دنده کې، چې وي او خپله ټیکه ټینګه عقیده او تقوی ولري، د پردي مال اخیستل یا تري کومه استفاده کول حرام او د اور سکروټې ګڼي، د رشوت ورکوونکي مجبورول په رشوت ورکولو او د هغه له ازار او ښېراوو ډاریږي، په ټولنه کې د رشو خور نوم په یادولو شرمیږي، له خپلې علمي، اسلامي دندې لکه قضا، معلمي، څارنوالي، خطابت ... یا له خپلې بنې لکه پګړۍ، چپن، ږیره یا د خپلې کورنۍ له درانه نوم لکه سید، پلانی ځی، پلاني خېل، پلانی زوی، پلاني پلار حیا ورځي او له ټولو مخکې له خپل خدای جل جلاله سره ژمنه کوي، چې ته رازق یې، ته څوک بې روزۍ ورکولو نه پرېږدې ما به هم نه وږې کړې او نه تږې او نه به مې حیران او محتاج کړې، بلکې له رشوت ژغورنې او تقوی به مې لا د شتمنۍ چاره او سبب وکړې، او که هیڅ رانه کړې بیا هم چې رشوت دې حرام کړی که هغه وخورم د سزا وړ ګرځم او ستا د سزا په دنیا او آخرت کې هیڅ توان نه لرم او هیڅوک یې توان نه شي لرلې؛ نو که روزۍ کې مې کمی راشي، ولږه به راشي او هغه ولږه تېرول د رشوت له سزا راکولو په مراتبو ښه دي، نو چې وږې شم دا ښه دی له دې، چې دنیا کې د رشوت خور نوم ولرم یا ونیول شم یا بندي یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

طرد یا توبیخ شم او په آخرت ستا لوی ذات ته سر ټیټې او په جزا محکوم او په عذابو اخته شم (استعفرالله). زما څېښتنه ته مو له ناروا کړنو وساته د دنیا او آخرت له عذابو ژغورنه را په برخه کړه. رشوت عموماً دولتي چارو کې منځته راځي د بې شرم او بې حیا، بې تقوا او خدای تعالی نه د نه وېرېدونکو لپاره د دولت له خوا څو کړنې په کار دي.

یو دا، چې د دولت د کم رتبه کارمند او مزدورکار د میاشتنیو اړتیاوو لګښت وسنجول شي، چې په سبا ناری، غرمه ناری او ماښامنۍ یې څومره پیسې لګیږي. د جامو، ترانسپورت، اوبو، برېښنا، سون، د کور کرایه او کور یې څومره کیږي. د بسترې، ناروغیو د تداوي، د ماشومانو د تعلیم او داسې نورو اړتیاو یې څومره کیږي. د هغو مجموعه د معاش په نوم ورکړي او له هغوی د پورته رتبو او درجو خاوندانو ته یې په تناسب معاش لوړ ورته وټاکي.

بل دا، چې د رشوت اخیستونکو لپاره داسې قانون جوړ شي، چې نه رشوت ورکوونکی په رشوت ورکولو وتوانیږي او نه رشوت اخیستونکی هغه واخیستلی شي او نه څوک په کې د واسطه کېدلو توان ولري. بل دا، چې د رشوت د مخنیوي د قانون د تطبیق څارنه وشي.

د اسلام مقدس دین کې هغه ګناهونه، چې ټولنیز اړخونه لري او مهلک ضررونه یې ټولنې ته رسېږي تر هغو ګناهو، چې فردي جنبه لري شدید او سخت نهي او منع شوي دي؛ ځکه، چې په دا ډول ګناهو کولو د ټولنې مصالح خطر کې ولویږي او د خلکو د مذهبي روحیه د اهانت له نظره خدای

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعالی سره د کفر غوندې ښودل شوې ده. "و اما الرشا فی الحکم فهوالکفر بالله العظیم" [۱] یعنې رشوت له لوی څښتن تعالی سره د کفر په حکم کې دی.

دغه الفاظ د رشوت د ګناه لپاره دي او راښيي، چې رشوت عامل عملاً خدای تعالی سره کفر کې اخته کيږي. دلته او داسې نورو ځايو کې له کفر مراد د ګناه شدت او غلظت دی، نه عقيدتي کفر، بلکې کفر ترې مراد دی. يعنې هغسې، چې عقيدتي کافر د اسلام احکامو ته پابندي نه لري رشوت اخيستونکی، چې اسلامي عقيده هم لري، حرمت د رشوت، چې يو اسلامي حکم دی ناديده نيسي، څرنګه، چې د رشوت کلمه د لفظ د دلالت له نظره پراخه معنا لري نو د هغې په مورد کې اختلاف دی. له دې امله ضرور ده، چې معنا يې بيان شي، چې دې برخه کې مختلفو پوښتنو ته ځواب ورکړ شي. نو دا بيان د رشوت د لغوي او اصطلاحي معنا عنوانو لاندې مطالعه او هلته مراجعه وکړئ.

د رشوت خور سزا :

د رشوت اثبات او سزا:

د رشوت سزا له څو لارو کيږي :

۱ـ د دوه شاهدانو په توګه، چې دوی په خپل شهادت کې صادق وي، که د قضا په مجلس کې د رشوت شاهدي ورباندې ووايي رشوت پرې ثابتيږي.

---

۱. شيخ حر عامل، و سای الشيعه ج ۱ ص ۹۲ (مجلۀ ماه نامه عدالت لسم کال شماره مسلسل ۲۹ / عقرب / ۱۳۸۱، د فضل الله احسان ليکنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲_ د یوه نر او دوه ښځو په شهادت یا د یوه نر د مدعي له قسم سره رشوت ثابتیږي؛ ځکه، چې د رشوت جرم سربېره پر دې، چې معنوي او بدني جرم دی مالي جرم هم دی نو د اثبات روش یې همدا دی.

۳_ په خپله د رشوت اخیستونکي اقرار، چې د رشوت په اخیستلو اقرار وکړي.

۴_ قرائن، چې د قاضي د رشوت په اخیستلو دلالت کوي، لکه د بې مېړه ښځې حامله کېدل، چې د دې په زنا کولو قرینه ده یا لکه له خولې د شرابو د بوي راتلل، چې قرینه یې د شرابي په شراب خوړلو قرینه ده.

د رشوت خور سزا :

د رشوت سزا حدودو کې نشته، بلکې تعزیراً اجرا کیږي، چې په شرع کې خاصه اندازه نه لري، بلکې د سزا اندازه یې د کمیت او کیفیت له پلوه د قاضي رای ته مفوضه ده، چې په عقلي او نقلي معیارونو یې د زمان او مکان په نظر کې نیولو سره په رشوت متهمو اشخاصو ته ټاکي او څرنګه، چې تعزیر مالي او بدني دواړه اړخونه لري له دې امله د رشوت خور سزا په لاندې ډول ورکول کیږي.

۱_ جېل.

۲_ د تاوان ورکول.

۳_ د هغو مالو مصادره، چې په رشوت کې یې اخیستی دی.

۴_ له وظیفې عزل.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵_ په درو وهل.

۲_ له مالي او سياسي... حقوقو محرومېدل.

۷_ د هر وخت او هر مکان له شرعي او اصولي قانون سره سم مجازات.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

۱. القرآن الکریم.

۲. ابی بکر احمد بن الحسین بن علی البیهقی (۴۵۸هـ) السنن الکبری طبع بیروت کال ۱۴۲۴هـ.ق ۲۰۰۲م.

۳. جارالله محمود بن عمر الزمحشری (الفائق فی غریب الحدیث) دریم چاپ دارالفکر کال ۱۳۹۹هـ - ۱۹۷۹م)

۴. ده خدا علی اکبر لغت نامه ده خدا ج ۱۲۰۹/۸)

۵. ابن منظور ابی الفضل جمال الدین لسان العرب مادۀ / شاج ۴.

۶. سرخی ابی بکر محمد بن احمد بن ابی سهل شمس الآئمه (المبسوط) طبع کراچی کال ۱۴۰۷ هـ ق – ۱۹۸۷م)

۷. سید علی ریاض المسائل فی بیان الاحکام بالدلائل انتشارات ال بیت.

۸. صفی پور منتهی الارب ج ۱/ ۴۵۱ د عدالت میاشتنۍ مجله لسم کال شماره (۷۱) کال ۱۳۸۷م.

۹. طرحی فخر الدین – مجمع البحرین ج ۱ / ۱۸۴.

۱۰. ابی الفرج عبدالرحمن بن علی بن الجوزی (غریب الحدیث) طبع بیروت کال ۱۴۰۵هـ.ق ۱۹۸۵م.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. ابی محمد عبدالله بن احمد بن محمد بن قدامه المقدسی (م۵۴۱-۶۲۰هـ) المغنی طبع قاهره کال ۱۴۰۲ هـ - ۱۹۸۲م.
۱۲. العسقلانی ابن حجر (۷۷۲-۷۵۲) فتح الباری شرح صحیح البخاری) طبع دارالفکر کال یې معلوم نه دی. د چاپ کال ۱۹۲۵م.
۱۳. ابی محمد علی بن احمد بن سعید بن حزم (م ۴۵۲ه) د المحلی، ج ۱۵۷/۹ طبع بېروت کال معلوم نه دی.
۱۴. الفروز ابادی قاموس المحیط.
۱۵. قمی شیخ عباس سفینة البحار ج ۳/ ۳۶۰.
۱۶. محقق کرکی علی بن الحسین جامع المقاصد فی شرح القواعد انتشارات البیت ج ۴ / ۲۵.
۱۷. المتقی علی بن حسام الدین الهندی (م ۹۷۵هـ) کنز العمال فی سنن الاقوال و الافعال پنځمه طبع بېروت کال ۱۴۰۵ه.ق – ۱۹۸۵م)
۱۸. شیخ محمد بن الحسن مسائل الشریعه ترجمه و مسائل الشیعه اسلام آباد کال ۱۴۲۱ه.ق
۱۹. محمد بن علی شوکانی (نیل الاوطار من حدیث سید الخیار بیروت ج ۲۱/۱.
۲۰. المدائنی عبدالحمید بن ابی الحدید (شرح نهج البلاغه) طبع دارالاحیاء کتب العربیه کال ۱۳۵۸ه.ق -۱۹۲۷م)
۲۱. موسوی سید عبدالکریم ارذلیلی فقه القضاء طبع او کال یې معلوم نه دی.
۲۲. مهدی تراقی جامع السعادات ج ۱۲۵/۲-۱۲۶.
۲۳. نجفی اصفهانی محمد حسن – جواهر الکلام – ج ۴ / ۵۲۲.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښاد نور تاليفات

۱. د يوولسم ټولګي تفسير د ليسو لپاره، چاپ د پوهنې وزارت.

۲. د نهم ټولګي تفسير د ليسو لپاره، چاپ د پوهنې وزارت.

۳. خير الکلام، د لس زره ټوکه چاپ امر.

۴. لنډ بيان د سورتونو د قرآن.

۵. قرآن پوهنه د خوست شيخ زائد او د ننګرهار پوهنتونو چاپ.

۶. د قرآن اعجاز.

۷. لغات القرآن.

۸. نبوت او سيرت د افغان پوهنتون چاپ.

۹. د اصول حديث منظومه.

۱۰. د غزواتو احاديث له بخاري نه.

۱۱. ټاکلي احاديث.

۱۲. د قرآن رڼا.

۱۳. د قرائت امامان.

۱۴. ترجمه، تفسير او تاويل.

۱۵. جبار خېل تفسير ناسخ او منسوخ، د پوهنې مطبعې چاپ.

۱۶. توضيح الميراث، د سترې محکمې چاپ.

۱۷. ميراث نامه، د سترې محکمې چاپ

۱۸. روزه، د حج او اوقافو وزارت چاپ.

۱۹. "د ښځو د حقوقو د مساوات څېړنه" د خوست د مطبعې چاپ.

۲۰. حج نامه.

۲۱. حج پوهنه.

۲۲. "د اسلام پنځه بناء" د اسلامي علومو د پوهنتون د څېړنو د مرکز چاپ.

۲۳. د حضرت ياد، د پوهنې مطبعې چاپ.

۲۴. جمال نامه، د کابل پوهنتون لخوا چاپ.

۲۵. ښاد ژوند.

۲۶. د حصارک سوغات.

۲۷. ښکلي اشعار.

۲۸. د حصارک فلکلور لومړی ټوک، چاپ.

۲۹. د حصارک فلکلور دوه يم ټوک، چاپ.

۳۰. د اسلام تاريخ لومړی برخه ۱۳ ټولګيو مدرسو ته چاپ.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۱. د اسلام تاریخ دوه یمه برخه ۱۴ ټولګیو مدرسو لپاره.

۳۲. پښتو ادبیات د مدرسو ۱۳ ټولګیو ته چاپ.

۳۳. پښتو ادبیات د مدرسو ۱۴ ټولګیو ته چاپ.

۳۴. دري ادبیات د مدرسو ۱۳ ټولګیو لپاره.

۳۵. دري ادبیات د مدرسو ۱۴ ټولګیو لپاره.

۳۶. عقیده پوهنه.

۳۷. خدای پېژاندنه.

۳۸. اسلامي فرقې.

۳۹. شرک پېژندنه.

۴۰. تجوید پوهنه (د سید جمال الدین پوهنتون ته)

۴۱. یون لیک (د پېښور ایبټ آباد ته)

۴۲. خپلواکي پوهنه د پېښور چاپ.

۴۳. فلسفي درسي بنسټونه، ورځ مجله کې چاپ.

۴۴. جنرال وزیر محمد ګل خان، ورځ مجله کې چاپ.

۴۵. ښاد بیان.

۴۶. پاینبغ.

۴۷. خطبه.

۴۸. د تمبکو زهر.

۴۹. روغ صورت.

۵۰. صحت او عبادت.

۵۱. د ښځې زړه سواندی حال

۵۲. کوچی او ګلالی.

۵۳. لنډۍ

۵۴. ادبي فنون.

۵۵. عربي لنډۍ، د پېښور اکاډمی پښتو مجلې چاپ

۵۶. ابتکار.

۵۷. د سید جمال الدین ژوند لیک.

۵۸. صلح.

۵۹. مفقود.

۶۰. مرجع الطلاب شرح ملحة الاعراب.

۶۱. د نصاب الاحتساب څېړنه.

۶۲. تمسک المحتسب

۶۳. الشعر مقدم ام النثر.

۶۴. بحر القصیر فی العروز.

۶۵. پښتو مثنوي المعنوي.

۶۶. البحث.

۶۷. د اطفالو طب، ژباړه.

۶۸. د رسولانو فضیلت، په انګلیسي ژباړه.

۶۹. اسلامي سیاست.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷۰. مجلة الاحكام بیوع.
۷۱. تفسیر سورة النور.
۷۲. منجد القرآن پښتو عربي.
۷۳. منجد القرآن دري عربي.
۷۴. اسانه پښتو.
۷۵. د نزول سببونه.
۷۶. مالي عبادت.
۷۷. استخاره.
۷۸. اسلامي اقتصاد.
۷۹. د اسلامي تشریع تاریخ.
۸۰. اسلامي جماعتونه.
۸۱. اسلامي طب.
۸۲. اللغة العربیه.
۸۳. پښتو قرئة الرشدیه.
۸۴. الشفاء (دمول)
۸۵. لمونځ په ترجمه.
۸۶. په لمانځه کې قرائت په ناظره.
۸۷. شعر علی کرم الله وجهه.
۸۸. شعر سید جمال الدین.
۸۹. د فقه ۹۹ قاعدې.
۹۰. سوریه.
۹۱. اداري فساد.
۹۲. رشوت او قضاوت د ساپي د مرکز انټرنیټ خپرونه
۹۳. انوار القرآن و اسرار الفرقان من سورة النساء الی آخر و الناس.
۹۴. نوی کال.
۹۵. بناد عقاید (د سید جمال الدین پوهنتون لپاره)
۹۶. جعفر صادق.
۹۷. د ابو ریحان البیروني د تالیفاتو د یوې برخې بدیعي صنعتونه.
۹۸. پښتو توري.
۹۹. نبوي طب.
۱۰۰. تاریخ اسلام بخش اول د دیني مدرسو ۱۳ ټولګیو ته د پوهنې مطبعې چاپ.
۱۰۱. تاریخ اسلام بخش دوم.
۱۰۲. د عقاید نسفي د شرح پښتو ژباړه.
۱۰۳. لومړنی شعر.
۱۰۴. د پښتنو نسب.
۱۰۵. دعا.
۱۰۶. لیک لیکنې (پښتو انشاء) د ساپي مرکز کې دی.

www.neltahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

www.melitahrik.com
0777 400 116

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library